

VIGILIA

SZERKESZTI

SÍK SÁNDOR

RÓNAY GYÖRGY
SÍK SÁNDOR
STADLER FRIEDA
PIERRE DE RONSARD
TERTULLIANUS
TŰZ TAMÁS
LÖRINCZ JÓZSEF
GARAMSZEGI JÓZSEF
MIHELICS VID
HERCZEG JÁNOS
HALÁSZ ALEXANDRA
írásai.

1951 JULIUS

TARTALOM

	Oldal
Rónay György: Istenhez hanyatló árnyék	337
Sík Sándor: Két asszony, Isten áprilisa (Versek)	347
Stadler Frieda: A kisgyermek vallásos neveléséről	349
Pierre de Ronsard: Utolsó vers (Szegárdy-Csengery József fordítása)	360
Tertullianus írásaiból	361
Tűz Tamás: Az országút (Vers)	365
Lőrincz Ferenc: Szegény asszony kosara (Elbeszélés)	366
Garamszegi József: Fiam szemé (Vers)	370
Kérdések és távlatok (Mihelics Vid folyóiratszemléje)	371

S Z E M L E

Egy új szent: Mazzarello Mária	378
Herczeg János: „Ígére vár a nép” (Hozzászólás a falusi pasztoráció új problémáihoz)	379
S. M.: A francia katolikusok számvetése	381
Halász Alexandra: Nők a szentek egyességében	384
A délafrikai faji kérdés és a katolikusok	389
O. F. V.: „Ars sacra”	391

Felelős szerkesztő és kiadó:

Sík Sándor.

Főmunkatársak: *Mihelics Vid és Rónay György.*

Kiadja a Vigilia munkaközösség. Kéziratokat Budapest 4, postafiók 152. címre kell küldeni. Kéziratokat nem örzünk meg és nem adunk vissza. Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-utca 1. A Vigilia postatakarékpénztári csekk számla száma: 37.343.

Megjelenik minden hónap elején.

Egyes szám ára: 5 forint. Előfizetés: egy évre 44 forint.

A lapengedély száma: 7163/1947. T. M.

ISTENHEZ HANYATLÓ ÁRNYÉK

Megüzeték s nem nyugszom addig,
Míg hitedet meg nem nyerem,
Mert kockán van az életem,
Mint árnyék, mikor elhanyaglik.

S hanyattatom, miként a sáska,
Mert csak Tenéked van erőd
S mert nem láttam régen előbb:
Nem szabad hinni senki másba.

A d y.

Egy évvel a Balassi-testvérek halála után — Bálint, a költő 1594 május 30-án pusztult bele töröktől kapott sebébe, öccse, Ferenc júliusban esett el egy tatárokkal vívott csatában — Darholcz Kristóf összegyűjtötte, előszóval látta el és Bártfán kiadta „Epitaphia Valentini et Francisci Balassa” címmel azokat a latin verseket, elégiákat, epigrammákat, epicediumokat, melyeket a nyugati Földvidék „minorum gentium” humanista poétái írtak a kettős gyász alkalmából. „Ha pedig valaki azt vetné ellenünk — olvassuk az előszóban — hogy kettejük közül az egyik (tudniillik Bálint) nagy, sőt egyenesen szörnyűséges bűnökben leledzett, az vegye nyomban eszébe közös emberi gyarlóságunkat, aminél fogva semmi sem jellemzőbb ránk, mint hogy vétkezünk, elbukunk”. Amikor Balassi leg-hűségesebb tanítványa, hagyatékának gondozója, halálának „versekkel ékesítője”, Rimay János tervezett kiadása elé megírja mesteréről nagy élelátásra és tájékozottságra valló tanulmányát s az említett Darholcz Kristófhoz intézett latin ajánlását, szintén emlegeti ezeket az ócsárlókat, irigyeket, ellenségeket. Sőt írt már előzőleg is — éppen ebből az ajánlásból tudjuk — a költő védelmében „apologeticum proemium”-ot annak a kötetének az elejére, amelyben a Darholcz-kiadta epitáfiumokat fordította le a deákul nem tudók kedvéért.

Kik ellen kellett védeni Balassit s miért? Kik ezek az ellenségek? Elsősorban a virágénekek, a szerelmi költészet elvi ellenfeleire gondolhatunk: azokra, akik szüzek s ifjak erkölcsseit féltik e „fajtalan” versektől, mint „a virág és szerelem ének hallgatást, lant, síp, dob, trombita szóbeli hajahuját” keményen kárhóztató Bornemissza Péter, a házakban „kardéra” tudott, „undok és lator” virágénekek ellen mennydörgő Pázmány s velük együtt mind a prédikátorok s lelkipásztorok. Jellemző, hogy még Rimay is, aki pedig elsőnek igazolta nálunk a szerelmi költészet jogosultságát, értékét és hasznát a nemzeti nyelv emelésében, nagy humanista kulturával hivatkozva nemcsak az anuk költőkre; hanem a modernekre, köztük Dantéra, Petrarcára is, (s kortársához képest meglepő biztossággal, máig érvényesen hejyezve el így Balassit az európai reneszánsz világában): még Rimay is kárhózatának egyik okaként adja — paráznaságról írt (vagy fordított) munkájában — egy

pokolból hajdani kedveséhez följáró néminemű vitéz ajkára, hogy „szerelemmel való énekeket mondott”.

Nem mintha a tilalmaknak túlságosan nagy foganatjuk lett volna, hiszen Balassi „virágénekei” már a költő életében népszerűvé váltak, olyannyira, hogy ebben az irodalmi tulajdönt illetően hazánkban még jobbra középkorias fölfogású korban sokan valószággal kisajátították s a maguk igényeihez alkalmazták őket, amin azután Balassi méltatlankodott is: „Nevelem azokat s búsulás nélkül sem szenvedhetem, akik akármi írásomat is elméjüknek csontos porázára kötvén, sok igéknek változtatásával (obruálván sensusit is) vesztegetik, festetik, és izetlenítik”. Folyt ez a magyar dalstílus fejlődése szempontjából igen jelentős zsákmányolás századokon át — kézíratos énekeskönyveink tanúskodnak róla; „marcangolták mód nélkül” Balassi költeményeit, s nemcsak hatása lett egyre általánosabb a versszerzőkre, hanem olyanok is bőven akadtak, akik — az „Istenes énekek” 1665-i kassai (s talán már a harmincas-negyvenes évek fordulójáról való bártfai) kiadásának előszava, egy magát pannóniai „Solvirogram” anagramma alá rejtő szerzőnek nagyrészt Rimay gondolatait variáló műve szerint — „elmés” voltukat akarván mutogatni, felette igen megvesztegették (a költő verseit), maguk vagy másoknak nevét kikalapálván a versek fejből, és így aztán az ő elméjükből származott munkának mondják”. De folyt tovább ugyanakkor a szerelmi líra „hivatalos” kárhoztatása is s ez az oka annak, hogy bár a humanisták büszkén hívatkoztak e nemben is klasszikus mintáikra, a közvéleménnyel nem mert szembeállni senki és Balassi — meg Rimay — szerelmi énekeit nem merte kiadni sem a rejtélyes Solvirogram, sem más. Épp elég merészség volt az anagrammás „pannóniaitól”, hogy országvilág előtt, nyomtatásban odamondta amúgy magyarul a véleményét az okvetetlenkedőknek: „Vannak sokan oly izetlen és agyafúrt emberek, akik hiában való csácsogó nyelvüket megzabolázni nem tudván e vitéz urat immár halála után is rágalmazásokkal sértegetik, azért, hogy a régi tudós embereket követvén szerelmes verseket írt. Ugyanis inkább akart a tudós emberekkel gyaláztatni, mint a bolondokkal dicséretetni”. Hogy egyeseknek nem tetszik? Csoda is volna, ha tetszenék, mert hiszen a bölcsék mondása szerint „az erényt nyomon követi az irigység”. Azonfölül meg — s látni, hogy ironknak nem volt túlságosan magas véleménye kora magyarságának irodalmi ízléséről — „nem jó disznó orrában arany percc, nem is illeti a számart bársony nyereg, a bolondnak jó a fapénz is”; se Balassi, se más munkája nem ezeknek való, hanem csak annak, „aki tudja, hol lakik s mit eszik”.

Azok a bizonyos ellenségek azonban nemcsak világi költészet iránt bizalmatlan moralisták, afféle szellemi ellenfelek, esetleg az új humanista ízléstől idegenkedő konzervatívok voltak: Ami Balassitól levél, emlékirat, vele kapcsolatban vallomás, tanúságtétel fönmaradt, az jóformán mind tele ádáz pörpatvarral, haraggal, sebző gúnnyal vagy sietős megtegetődzéssel; egy vad, ellentmondásokkal zsúfolt, keserű tűzben égő élet füstje-korma csap ki belőlük. Mintha folyton magára gyujtott házából menekülne, hidakat égetne, mezőket perzselne föl maga mögött. Amerre jár, vihart kavarr maga körül; harag, fenekedés jelzi a nyomát.

Utjában mindenfelé hirtelen dühe s féktelensége magvait vetette el; ellenségek, rágalmazók, becsmérlők serege volt a termés. Annyi volt a rovasán, annyi képtelen kaland és vakmerő, meggondolatlan, életre-halálra menő csínytevés, hogy mi sem lehetett egyszerűbb, mint még nagyobb képtelenségeket fogni rá s amúgyis vesztétnél még vesztettebb híret költeni. „Amint ügyeit Rómában intéző barátaitól bizonyossággal értesült — vallja 1586 augusztus 24-én az esztergomi káptalan előtt —, őt egyesek azzal vádolták ott V. Sixtusnál, hogy ő a keresztény név szörnyű ellenségeinek, a törököknek mohamedán szektájára és eretnek-ségére tért volna és hogy zsenge korban levő fiát török ritus szerint kereszteltette és a Musztafa nevet adta volna neki; ő tehát óhajtván ezzel a méltatlan és az igazságtól messze álló váddal szembeszállni és hitvallásával ellenségeinek rágalmát nyilvánosan előttünk visszautasítani, a felül mondott Szentatya atyai és jóságos indulatát, melyet ellenségeinek viszálykodása elidegenített, megszerezni”...

A vád valóban messze áll az igazságtól, de ellenségei mégsem egészen vaktában hadakoztak. Ha rágalmuk a valósággal nem is, Balassi természetével mintha mégis számolt volna: olyan ember hireben állt s olyan is volt, akitől kitellenek ilyen képtelenségek, megmagyarázhatatlan, rejtett indulati forrásokból táplálkozó tettek, mai kifejezéssel így is mondhatnók: „action gratuite”-ek. Tudjuk, hogy mint huszonegy esztendő fiatalember részt vett Békés Gáspár balul végződött hadjárataiban; szétszórt csapata töredékeire lecsaptak Hagymássy Kristóf emberei s az egyik husággal fejbevágták s úgy ejtette foglyul az ifjú vitézt. Valóban „megsüketült belé s a kórság is gyakorlatossággal üti el, úgyannyra, hogy sem élhet, sem halhat vala” — ahogy Báthory István írja a nagyvezérnek; vagy mindez csak túlzás a török felé, aki váltig sürgéti a foglyait nyúzók, pogányt fondorlatosan törbeccsaió félelmetes Balassi János fiának kiadatását? Akárhogyan áll is a dolog: amit Balassi-ról a ránkmaradt okmányokból megtudunk, amit verseiben magáról elárul, az mind zaklatottságra, egyensúlyvesztésre hajlamos, szeszten érzékeny, ellentétekben égő s ellentétekben fölörlődő idegrendszerre vall.

Aztán meg mintha az évek folyamán mindegyre mélyülő hasadás volna ebben a lélekben valóság és képzelet közt, mintha rossz volna a perspektívája, annyira, hogy olykor úgy érezzük, nem is egészen felelős a tetteiért. Annak, amit hirtelenében — s a maga sajátos, önmaga körül forgó érvelése szerint jogosan — elkövet, nem számol a következményeivel; később értetlenül néz szembe a viharral, amit magára zúdított. Kezdetben, amíg e különös, vad természet reflexei még épek, a válasz hetvenkedés, góg, fölény és gúny, mint abban a levélben, melyet a selmecbányaiakhoz ír 1578-ban, válaszul amiatt való tiltakozásukra, hogy ő a bányabíró, Rubigallus legényét a hívözben elverte. „Ha volna is némi vadság és keménység természetemben — írja egyszerre nemesi, udvari és költői öntudattal — nem enyhült volna a múzsák nyájasságának, a tudomány ékességének, vagy a hosszú vándorlásnak és a huzamos udvari életnek hatása alatt? Higgýétek el, bennünk is vér buzog és a nemeslelkűség szelleme előttünk is ismeretes... És Herkulesre mondom, nekem ti nem félelmeteseknek, hanem nyomorultaknak látszo-

tok, ti, kiket Isten a bányák állandó és dicstelen munkájának vetett alá és kiknek hírneve alig jutott túl azon házak küszöbén, melyben laktok. Ez az, amit egyelőre feleletül üzenek nektek a hozzám küldött levélre, amint ti is kívántátok, de szívesen megengedem, hogy bármilyen értelemben magyarázzátok". A Sommerné ügyében tett nyilatkozata sem kevésbé jellemző. Az eset ismeretes életrajzából: 1583 tavaszán Zólyom közelében megtámadta, nyergébe kapta a hodrusbányai mészáros özvegyét és — Soós János alispánnak Dobó Ferenc főkapitányhoz tett jelentése szerint — nem „abutált ugyan vele”, hanem csak kényszerítette a bűn elkövetésére, „ez a kényszerítés pedig nem lett botl, veréssel, sem öleléssel, hanem szóval”. A dologból főjelentés és botrány lett s vele kapcsolatban a polgárság beadványaiban felsorolta minden fölgyűlt panaszát a rakoncátlan főúr ellen. Balassi sem rest, terjedelmes védekező, vagy inkább talán vádoló íratban tiltakozik Rudolf királynál „ellenségei tömegének rágalmai és csalárdsága ellen”, majd szeptemberben megjelenik a megyegyűlésen s beidézeti a zólyomi bírót, aki nem tud „fő dolgai miatt”, vagy ami valószínűbb, nem mer megjelenni; s erre aztán „Bálint uram felállván bizony keményen felele mind bírónak, mind a tanácsnak és azt a vármegye könyvébe beíratá”. Ez a „kemény felelet” egy sereg féktelen szidalom a zólyomi bíró és tanács fejére, amiért a rendes pörös utat megkerülve egyenesen az udvarhoz fordultak, amiért rágalmazzák s amiért azzal vádolják, hogy „éjjel-nappal iszik és hogy mind szolgálival egyetemben szibarita életet visel”, holott ő bizony „soha nem tudja, a szibarita élet mi legyen”. A következő, drasztikumokkal fűszerezett mondatokból, melyek, ne feledjük el, hivatalos fórum előtt annak rendje s módja szerint való hivatalos tiltakozásként hangzanak el, még ma is csak úgy sitereg a düh és megve-tés; nyomon követhetni, amint a szibarita élet vádja, ami nyilván igen fáj neki, egyszerre földühíti; előnti agyát a mérhetetlen harag s már nem ura se szavainak, se gondolatának. Nagyon is értjük, hogy a bíró tanácsosabbnak látta fontos ügyekre hivatkozva kijelenteni, hogy „sem-miképpen nem jöhetne” a megye elé. „Hogy vigan laktunk, nem tagadjuk — vágja oda Bálint — de mi azzal se bírát, se más polgárt nem bántottunk. Abban pedig az én italomban mi ellenük lehetett nekik, soha nem tudom, holott sem a k... anyjuk gyatra borát, sem a k... bestia apjuk keresményét nem ittuk, hanem a mi magunkét kőltögettük... Ez legyen énnékem válasz”. S ugyanez a rettenetes, észvesztő indulat jellemzi a Szkárassy György elleni ügyét is: apja hajdan miatta verte meg s ő most, hogy találkozik vele, eszébejut a régi eset s keményen megfizet érte. „Bestia hitetlen lélek, k...fi — üvölti Pozsonyban, Byrensoff János házában a riadt tisztartónak, miközben rárohan s „kemény ütle-gekkel illeti” — vagy meghalsz ma, vagy megszegik ezentől egynéhány oldalad csontja, hogy soha, ha megélsz is, emberré nem leszel belé: mert jutott eszemben, beste lélek, k...fi! te éretted mint vert volt atyám Divényben! Azért bestia lélek, k...fi, bizony te is meghalsz ezentől érette, ha megélsz pediglen, pénzés kocsin mingyárt küldtön küldlek Újvárbá, holott fél esztendeig nem látsz napfényt”...

Ami az okmányokban, melyek ezekről az erőszakoskodásokról, pö-

rökről ránk maradtak, a legmeglepőbb és legjellemzőbb: Balassinak többnyire szent meggyőződése, hogy neki van igaza. Mintha a tettet holmi önkivületben, Rimay emlegette két bűnc, „ira et luxuria” valamelyikének, dühnek vagy érzékiségnek a mámorában követné el, s aztán utólag — a magafajta természetek szokása szerint — megszerkesztené a tett apológiáját, egész jogi rendszert építve védelmére, igazolására, annak bizonyítására, hogy jogosan járt el s nem vétkes abban, amivel vádolják. Ott van egy példának a sok közül a Sommerné említett esete. Nyilvánvaló a Balassi erőszakoskodása, (ami egyébként nem ment ritkaságszámba akkoriban, midőn ha szétnézünk, az országromlás okait sorolgotó Magyarai István szerint „rettenetes paráznaságokat, bujaságokat, házasságtöréseket és tisztátalanságokat találunk lenni minden rendbeli emberek között”); ő azonban nemhogy vétkesnek érezné magát, hanem fölényben van s viszont vádol, mégpedig szokásához híven „jogi” érvekkel: ha útját állta is a szép özvegynek, sérelme nélkül engedte szabadon s különben sincs a dologra kellő bizonyíték, és így tovább. Egy hogy úgy mondjuk irreálisan elkövetett cselekedet, s utána egy nem kevésbé irreális, de nagyonis valóságos szándékú jogi érvrendszer a cselekedet igazolására: ez a lélektani menete Balassi szinte valamennyi „ügyének”.

Ezen a pszichikai sablonján belül azonban lehetetlen meg nem figyelni a szomorú változást: a fölörlődést, a természet lassú hanyatlását, fokozatos megtörését, összeomlását. S megfigyelhetünk más valamit is. A Rubigallus-eset, Sommerné-botrány hetvenkedő hangja mind ritkábban csendül föl; s mind több a nyoma a kapkodásnak, bizonytalanságnak; ahogy fiatalságában az esztelen düh és perzselő vágyakozás, úgy önti el most valami más: valamiféle menekülvágy, egy bizonyos pánik. Ismerjük házassága történetét: unokahúgát veszi el, amit a werbőczyanus törvények tiltanak, erővel foglalja el a felesége tulajdonának tartott pataki várat, honnét még aznap kiszorják friss asszonyostul a Dobók emberei; következik a pör, a vérfertőzés vádja, az infámia, s ráadásul feleségének „árulása”. Hanem mintha korábbi hadakozásaiban tanult volna a saját kárán, amire rászánja magát, azt most már előre is igyekszik jogilag megtámogatni, végletes „énességében” természetesen korántsem tárgyilagosan, hanem úgy, hogy megfeleljen a tervének s utólag hivatkozhaték rá: ismét csak a realitás látszatát akarván adni az irreálisnak. Werbőczy törvénye világosan beszél a házasságjog kérdéseiben s nyilvánvaló, hogy Balassinak szabályszerű dispencziót kellett volna kérnie, nem pedig a törvény előtt kevés súlyú s eléggé feleltetlen tanácsot, egyrészt történelmi példákból másrészt hazánkban nem érvényes törvénykönyvekből s a „hítén levő püspökök és főpapok akaratából és biztatásából”. Ilyen előre, de valóságérzék híján tervező, naív és jellemző furfangosság nyilatkozik meg volt gyámjával, a kapzsi és valóban furfangos Balassi Andrással, unokabátyjával kötött adásvételi ügyben is, mikor elherdálja, valósággal rátukmálja vagyonát, a visszavásárlás olyan eshetőségeit tartva nyitva, amelyek éppen Andrással szemben alig lehetnek érvényesíthetők. Mielőtt magára gyujtaná az erdőt, körülbástyáz egy-két tisztást, amin majd a nagy égés után esetleg

megvetheti a lábát. Am bármilyen is ez a ravaszkodás, azt aligha állíthatjuk, hogy a valódi ravaszok módjára hideg fejjel és józan kiterve-
léssel végeznék. Úgy sejteti, hogy ebben is már inkább csak az ösztönei
működnek; szilárd pontokat akar biztosítani abban az irrealitásban,
amelybe pánikjában hanyatt-homlok veti bele magát s amelyben aztán
vakom s már-már eszelősen vergődik. Ebben a szegény, zaklatott, kap-
kodó lélekben mintha egyre jobban elhatalmasodnának a rontó erők,
a „faggató pokolbeli ördögök“, a mániák: az üldöztetés rögeszméje, a
pánikzés: ahogy például azt hívén, ügye az országgyűlésen tárgyalásra
kerül, riadtában valósággal kifosztja magát, s aztán Mátyás főherceg-
hez írt levelében akaratlanul is föltárja rettegéssé lelkiallapotát, „utánam
az özönvíz“-hangulatát: „lelke zavarodottságát“, „üllő s kalapács közé
szorultát“ emlegetve; s ahogy a szinte félönkívületi tett elkövetése után,
mint valami részegségből józanodva föleszmél, s csak így, csak már me-
nekültében jut eszébe, hogy valóban pontosan informálódjék is afelől,
ami miatt mindenét prédára vetette. Akkor aztán, a pánik csöndesül-
tén, az elgyötört, kifosztott, védtelen lélekben megfészkel a rögeszme
s elkezd dűlni, vagdalkozásokba és ravaszkodásokba hajtani, eszelős
dühkitörésekre ingerelni, mint Mátyás főherceg ellen például, hogy rég
föladva egykori büszkeségét, utána megtörtén megalázkodjék s fogadja
a hivatalos megrovást, nyilvánosság előtt penitenciázzék, beismerje félig-
meddig azt, hogy immár nem felelős magáért, hiszen „lelkének nagy bú-
jában elkeseredett kedélyét mérsékleni nem tudja“. Kortársai maguk is
látják ezt az összeomlást, fölbomlást. Öccse — (vagy öccse nevében
maga Bálint?) — emlegeti „örültségét, melyre a sajtó fájdalom s lelké-
nek nagy zavarodottsága vitte“; Illésházy főispán beszél róla, hogy
„balszerencsésjétől, szerencséjének különféle viharaitól hanyattatva elszán-
tan vakmerő lett“; s ő maga így hárit el egy ebédmeghívást: „Megrettenve
a szégyentől, hogy az én mostani szerencsétlenségem képe vetődik föl,
hazamentem, nehogy az én változatlan sorsom nyomorúsága bárkinek is
csúfság és látványosság tárgyául szolgáljon. Eszembejutott ugyanis az a
gondolat, hogy részint a már elszállott viruló életem, részint jelenlegi
nyomorúságos életem avval elütő és ellentétes képet mutatnak, minek
gyászos gondolata úgy megzavarta lelkemet, annyira elvette minden
jókedvemet“... Így indul ki Lengyelbe, megtörtén, fáradtan, megöre-
gedve, s még mindig megkeseredett szerelmén rágódva, Júlia-Annán, a
bosszú szerencsétlen, később újabb megcsúfoltatását okozó rögeszmé-
jét melengetve, táplálva, majd meg elnyomva szívében: „Ne gondolkod-
jál ez rút bosszúállásról“... Ott künn aztán még egyszer rámosolyog
a szerencse, Coelia, az „ország napja“ képében.

* * *

Milyen féktelen tüze izzott ereiben a „luxuriának“, érzékiségnek!
Egyik legkorábbi versében írja, „Morgay Kata nevére“: születésében Vé-
nusz a maga szolgálatára szegődttette:

Reám eleitől fogva gondot viselt,
Mint fogadott fiát erkölcsemben kedvelt,
Látván természetemet, jól magához nevelt,

Valóban az volt, amire „természete” predestinálta: Vénusz neveltje, fogadott fia. Minden bűja-baja mögött legvégül ott ez a parázs, ott az ördögnek ez a bájitala. „Vétkeztem ellened, vitt ördög az bűnben — És az test az törben”. Cupido nélkül se kedve, se öröme; eleme a szerelem kínja és emésztődése, mint szalamandrának a tűz, „azonnal elveszek, ha az kívül leszek, többet, tudom, nem élek”; mindcnkr a szerelemisten táborában élt, abban vitézkedett, „fő tagja seregének”.

Ne tévesszenek meg a humanista sablonok és antik istenségek: a valódi mesterségtudás elengedhetetlen kellékei s a kifejezés természetes eszközei a korban. Nem hideg költői játék ez, hanem őszinte, sokszor véres vallomás. Adyig nincs költőnk s kettejük mellett a világirodalomban is kevés van, aki így érezte s ily erővel valloita volna meg a szerelem rettenetes, égető, őrlő, pusztító erejét, végzetességét, a szerelmet mint valózággal elemi és kozmikus erőt, s a szerelemnek való fátumszerű kiszolgáltatottságot. Meg a szerelem s érzékek mámorát, azt a tombolást, melyben a szorongatott, gyötört lélek már mindegy is, hogy ki mellett, de valamiféle pogány, dionizoszi részegségben föloldódik, elfeledkezik, táncol, ujjong s magát tékozolja. Észvesztő szerelem ez: a „Gianeta Padovana” nótájára szerzett ének, hogy „valljon s ki élheti én nálamnál nagyobb kedve szerint világát”, a Tiefengraben gyanús nőiről, „Bécsi Zsuzsánnáról s Anna-Máriáról” való dal, „minden édességgel, ölelgetéssel, táncsal, gyönyörűséggel”, amiről aztán jobb is bővebben nem szólni, meg a lengyel „cortegiának” közötti nagy mulatozások emlékei, a „porcógós Annóka” kis táncszója s mindenekfölött a „Kit egy citerás lengyel lányról szerzett”, végső szakaszában ezzel a szinte tobzódo ujjongásával, citeraszaggató extázisával a paroxizmusáig csapó „luxuriának”:

Lengyel szép Zsuzsánna vervén citeráját
És mondván utána gyönyörű nótáját,
Eszem vesztve, eltévesztve, szerelmében sillyesztve,
Felgerjesztve és ébresztve, szívemet elrekesztve,
Belső tüzzel emésztve.

Ne tévesszenek meg az Anna-Júlia iránti szerelem s utóbb a Coelia-
idill petrarkista közhelyei és tudós „versszerző találmányai” sem. Ne vegyük pusztá metafórának, mikor a szerelem „tüzet” emlegeti — s hányszor! — ne vegyük pusztá hasonlatnak, kölcsönzésnek a humanista líra közkinéséből, amikor a „láng közt járó, szárnyon szépen repülő bogarakhoz” hasonlítja magát. Szerelem nélkül szinte nem is érezte, hogy él. Amikor rabsága miatt síránkozik, valódi rabságot érthetünk: kiszolgáltatottságát érzekeinek s Julia „nagy szerelemmel villámlo” szemének, „képtelen” szépségének. Szíve meztelenül kitért célpontja szemére nyilvának: „Mert én nálamnál, mint egy nagy célnál közbül senki sem áll”; s a szerelem törvényeinek „noha vesztenek — mondja — kételen kell engednem”. Ma már tudjuk, hogy Júlia sem a petrarkai-humanista „kegyetlen kegyes” egyik változata, hanem valóban olyan volt, aminőnek a neki szentelt versek festik: szeszélyes, kegyetlen, kedvesét szüntelen kínzó, szeszélyes és féltékeny — „Úristen, hogy

lehet az kegyetlenségnek ilyen nagy szépség fészke!" — másfelől meg önző, gőgös és gúnyos, gyűjtő-harácsoló s ha kell, irgalmatlan. Szerelmük nem vértelen s antik meg neolatin, ovidiusi, angerianusi, petrarcai mintákra szabott sablonos történet, melyben több a képzelet, mint a valóság s az irodalom, mint az élmény, hanem nagyon is igazi, magafeledkező, majd marcangoló és acsarkodó, fokozatosan elmérgeződő szenvedély, afféle „hēja-nász"; s Balassi sem humanista invecfalatokat kínálgató párja amaz újlatin poétáknak, kikből alkalomadtán bőven mérít, hanem amit mond, azt át is élő, át is szenvedő prédája, érzekeinél kötött rabja ennek a tigris-asszonynak, aki irgalmatlanul vérét-velejét kiszívja.

... egy kárhozottnak pokolban nagy kányák szívet rágják, szagatják,
De nem fogyaszthatják, noha rágton-rágják, mert nőttön-nőni látják.
Én szívemet is így, mikor én hozzám vig, ő nevelten neveli.
De viszont mint kánya ő kegyetlen kinja rájja, szagatja, eszi,
Én állapotamat, mint egy kárhozatot oly keservessé teszi.

Nem „üttön-üti“-e a szerelem, nem emésztődik-e tehetetlen vágyában „szörnyü kinnal“ éber éjszakáin, nem úzi-e föl ágyából „keservesen áhító lelke“ s a szivebeli tűz: „Utcádon járok, reád vigyázok, de szemem nem saldít“...

„Imádja“ Júliát. Ez a rettenetes szerelem, mióta Annát többé nem birtokolhatja, s mióta csak annál mohóbban és sóvárgóbban kívánja-szereti, mindinkább telítődik vallási képzetekkel. Júlia feje körül minduntalan kigyullad valaminő gloriola, mennyei dicsőség ragyog arcán, istennő, kinek „összekulcsolt kézzel, hajlott térddel-fővel“ kell nyöcrögni, kinek oltárán áldozatként hamvad el az élet, ki „megdicsőült színben“ tűnik elő; s amikor fele-éje hűtlensége után eszébe jut a költőnek s visszatérne hűségére, nem afféle profán bűnbánó zsolttárral fordul-e hozzá? Nyilván mindez megfelel a humanizmus platonista divatjának, de megfelel a költő-érzete valóságnak is: az egykor megízlelt s immár elérhetetlen Annának, a bécsi s ki tudja még milyen vig lányokkal való mulatozások közepett fölrémló „dicsőséges asszonynak“ a kultusza.

Közben, szerelme hevében nagyon is érzi, hogy „önmagát veszti“, tudva esik törbe, veti magát mindenféle veszedelembé. S itt is természetének, pszichéjének sajátos vonásai nyilatkoznak meg: a föllobbanás, vad tűz, követelés, aztán a lemondás, annak a sokat emlegetett „vesztettségnek“ az érzése, a „semmi ezért nekem világban már életem“ élménye, s megintcsak az „utánam az özönviz“; otthagynya mindennek, a bujdosásnak indulás. Amikor összevész Annával s az „számkiveti“, ugyanúgy „útnakindul“, mint később s valóságosan a végleges szakításkor. „Azért immár nekem el kell most indulnom“... Számüzött, bujdosó, zarándok: újra meg újra visszatérő szavai, képei, helyzetei. Amikor végleg belegabalyodik magakeltette ügyesbajos dolgaiba, amikor szalmatüze pernyévé omlik, amikor dühe egyszerre lelohad s ő ott leli magát a fölperzselt puszta közepén, az ilyen végletes természetek jellemző gesztusával, egy reménytelen legyintéssel indul el „világ hatáirra való bujdosásra“.

Vagy leborul s kétségbeesetten, hunyt szemmel veti oda magát valakinek az ölébe vagy a lábához. Annához? Mintha volna ebben a szerelemben, legalábbis kezdetben valami ilyen odamenekvés, valami „anyakeresés” is — Anna, tudjuk, jóval idősebb volt nála — amire rávallana talán egyik-másik sora is, mint ez például:

Te böcsülhetetlen drága szerelmesem,
Kinek jóvoltában nyugszik fáradt lelkem,
Nincs kívülled nekem,
Ki sok bánatimban vigasztaljon erzem.

De Anna mindenre alkalmasabb volt, mint ilyen szelíd, vigasztaló, anyás szerelemre. Bálintban pedig olthatatlan sóvárgás él erre az odaborulásra, odaesésre, fejének erre a csüggedt, alázatos, bízó odahajtására, „reménytelen” életének megnyugvására. „Vesztségében”, amikor kormányátört hajóhoz hasonlítja magát, eszébejut az egyetlen biztos vigasz és révpárt: „Hozzád kell esnem én imádsággal”; világ gonoszsága, ellenségek, üldözők, Anna, szerelem elől „odaesik” az isten elébe.

Istenes versei, bár akadnak közbül is, inkább kerülköznek ifjúságában és élete végén, itt már szinte mindent elborítva. Ifjúságában, érthetően: mikor még frissen él emlékezetében volt tanára, Bornemisza Péter tanítása hitről, penitenciáról, s amikor még jobban megrázzák az élet óhatatlan csalódásai, jobban bántja a büntudat. Utóbb mintha megdőznék, megszokná a bünt is, szenvedést is; s az istenes énekek megfogynak s inkább alkalomszerűek: tervezett házasságai előtt a bánat, megtisztulás és jó élet vágya szólal meg bennük, a helyzet s egy hozzá kapcsolt műfaj hagyományaihoz híven; egyébként azonban a vallásos elemek-emlékek profanizálódnak, fölszívódnak a Júlia-ciklus szerelmi kultuszába. Míg aztán legvégül valóban nem marad Istenen kívül más vigasztalója ennek a saját kísérleteivel küszködő megzavart szívnek.

A végbeli élet, igen, az is menedéke volt; oda „távozott bánatibul”, ott újhódott meg lelkében, annak látványaiban találta meg a boldogság képeit, ahogy a „Christina nevére” záró versszaka tanúsítja; ott örvendezhetett szerelemtől való szabadulásának s ott érezte magát igazán elemében:

Örülök, röpülök, nemkülönben mint karuly,
Kinek sárga lába lábszijakbul szabadul,
Nem kesereg lelkem,
Mert megmenekedtem
Szerelem békójából.

Magányosságának érzése is föloldódott ott, a szegény haza védelmének ebben a közösségében, amelyről nem egy megható emléke tanusodik a végvári életnek. Egy magasabb cél szolgálata s egy ucmcsak hadi, hanem egyben erkölcsi közösség fogadta itt magába, s ide, ebbe az életbe vágyhatott vissza később abból az ingoványból, amivé az élete lett; ezt még költészeténél is többre becsülte: „Ha tisztességesen szolgáltatódnak velem — írta öccsének Lengyelből — ne véljen senki oly boldondnak, hogy örömebb a szolgálatban, mint a versfaragásban nem

foglalnám elmémet?" Tatát, Palotát szerette volna s egy ilyen kapitány-ságtól, a haza végvári szolgálatának aszkézisától remélte volna élete megjobbulását, rendetlenségeinek munka általi való megfigyelmezését: „Mert a mindennapi munka és fáradság a testet is megszelídítené, a gondviselés pedig az elmémet is megenyhítené az hívalkodásban“. De nyilván útjába álltak, akiket magára haragított, s méginkább magaszerezte „veszett“ híre; hogy bíztak volna ekkora felelősséget Balassi Ferenc „örült bátyjára“?

Belfáradva az életbe, végét áhítva, halált keresve indult Esztergom alá, zászlaján Dáviddal, a zsoldáros királlyal s vitézzel, zsoldáros bűnbánattal immár maga is, „Nem azt akartuk-e, hogy így legyen“ — mondta halálos ágyán, lelkiatyjának „teste fájdalma, bűne kínja“ ellen tusakodva. Egy Batthány Ferenchez írt leveléből sejtjük, hogy Lengyelből hazatérte után is „jutottak új versek elméjére, nem rosszak bizony“ s alighanem szerelmesek is, (tán éppen egy bizonyos Fulviához, akit egy gyűrűvel kapcsolatban emleget); ezeket nem ismerjük. De úgy érezzük, utolsó évei, attól fogva, hogy az Oceánus mellett „vigságárak“ már nem a szerelmet, hanem Istent vallotta, inkább tellettek a bűnbánó Dávid, mint a Júliák, Coeliák, Margaréták és citerás lányok jegyében. „Rút fertelmes volt életem — Kiért im lám megfizettem“. Egy Isten trónja elébe „odaeső“ hajszolt lélek, „bujdosó zarándok“, egy „Istenhez hanyatló árnyék“ képét mutatják ezek az utolsó versck.

Nyisd fel hát korodnak, szentséges markodnak áldott zárját,

Ádd meg életemnek, nyomorult fejemnek letört szárnyát,

Repülvén áldjalak, élvén imádjalak vétek nélkül,

Kit jól gyakorolván haljak meg nyugodván bú s kín nélkül.

Végső órájában Isten valóban kinövesztette annyiszor leperzselts s annyiszor letörött szárnyát. Ő, aki „pro militari virtute“ esedezve „szál kopójának, éles szablyájának, jó lova hamarságának“ vallotta Krisztust s „örvendezve ment káromlóira“, valóban úgy halt meg, mint Krisztus vitéze. „Krisztus meghalt énérettem, és én hogy kételkedjem? Te katonád voltam Uram és az te seregedben jártam“ — ezek voltak utolsó szavai. És „igen boldog embernek állítja vala ezért magát, hogy az igen irgalmas Isten kegyelmes szemeit reája fordítván oly boldog tisztességes véget rendelt volt életének“.

Jegyzet: E Balassi-tanulmány megírására és közlésére az ad időszzerű alkalmat, hogy most jelent meg Eckhardt Sándor gondozásában Balassi Bálint összes művei kritikai kiadásának első kötete: a költő valamennyi hiteles verse s a tőle fennmaradt levelek s okmányok, meg a reá vonatkozók közül a fontosabbak. A Vigiliának nem földata egy kritikai kiadás és filológiai munka szakszerű méltatása, annyit azonban meg kell állapítanunk e mintaszzerű kiadásról, mely méltán koronázza meg Eckhardt Sándor eddigi fölbecsülhetetlen munkásságát s munkáit első nagy költőnkrol, hogy nemcsak filológiai szempontból kiváló, hanem a nagyközönség számára is elsőrendűen használható mind írásmódját tekintve, mind pedig a benne közölt latin okmányok magyar fordításával. A tanulmányunkban idézett Balassi-okmányok magyar fordítását is innét vettük.

SÍK SÁNDOR KÉT VERSE

KÉT ASSZONY

Kendős néni, kék köténye karton,
Országúton ül az ároksparon.
Ráncos arcát verejték belepte,
Nagy kosarát lerakta a gyepre.

Roskadozva cipelte idáig,
Maga-magát meg a kosarát is.
Mi van benne, gyümölcs-e vagy zöldség?
Meg a munka, meg a nehéz költség!

Meg az őszi, meg a téli gondok,
Meg az apró pendelyes porontyok,
Akik este éhes csőrrel várják.
Megadják-e az urak az árát?

Jön is egy már: nagy zöld szemüveggel,
Fiatal nő, kezén kisgyerekekkel,
Ruha bizony több lehetne rajta,
És hát bizony festékes az ajka.

Könnyű ennek! ennek semmi gondja!
— Elöttem a két kis szoba, konyha,
Konyhából a szennyes kicsi udvar.
A rendelő, meg az Oti-doktor;

Fáradt doktor közönyös kis arca,
Aki végre ide beutalta.
Három félnap állta sorát érte,
Amíg ezt a két hetet elérte.

Nagyon jó itt, kellemes is, szép is,
Fel-felriad éjszakánkint mégis:
Eltűnődik: meggyógyul-e? hátha!
Számlálgatja, hány nap van még hátra.

Számlálgatja: futja-e a pénze
Hazamenni, meg valami szépre,
Hazavinni, (el kell tenni félre!)
S győzi-e majd erővel a télre?

De ha felsüt a piros nap reggel,
Habos tejet iszik a gyerekekkel.
Hamar-hamar, siessünk sétálni:
Fut az idő, jól ki kell használni!

Kézenfogja a kisiút szépen,
S míg sétálnak, az jár az eszében,
Mit adhatna valami jót néki,
Vitaminost! ... „Hogy a körte néni?”

Mátraszentimre, 1949. augusztus.

ISTEN ÁPRILISA

Sétál a napfény melegen
A dunaparti köveken.
Huzakodnak a zsinagon
A kiskutyák bolondul.
— A szív is, hatvanon túl
Ha nem csendül, de kondul.

Fölüti rezzenős fejét,
Szükelli megszokott helyét
A gubbasztó öreg cseléd,
Az évek forrta kéreg
Burka mögött a lélek
És azt bizsergi: élek.

Nem táncol már, nem is szökell,
De szállna mégis, szárny se kell,
A napra ki, a hegyre fel,
Akárhová, — csak szállnék!
Se gondolat, se szándék:
A perc a szent ajándék.

Csak ez a perc, csak ennyi kell;
Míg kék mosollyal átölel
Az allelujás ég-lepel
S lényem magába issza,
A testtelenbe vissza
Az Isten áprilissa.

A KISGYERMEK VALLÁSOS NEVELÉSÉRŐL

Sok anyának lelkiismereti terhe, hogy kellő teológiai ismeretek hiányában nem tudja gyermekeinek vallásos nevelését úgy a kezébe venni, ahogyan szeretné. Ez komoly bűnbánatnak, erősfogadásnak és javulásnak jogos tárgya lehet: többet kell tanulnunk, olvasnunk, éimélkednünk, hogy gyermekeinket jobban taníthassuk; másrészt azonban vigasztaljon bennünket az a tudat, hogy maga a tanítás, csak egy -- bár feltétlenül szükséges -- része a vallásos nevelésnek. Az édesanyára ennek alapvetőbb munkája vár, amelyet szintén el kell végezni és amelyet senki sem végezhet el olyan jól, mint ő: a vallásos érzéknek a tudatosítása és fejlesztése.

I. Pietásra nevelés.

Hiába tartunk valakinek gyönyörű tudományos előadást valamely növényről; látni csak akkor fogja, ha szeme, ha jó szeme és gyakorlott megfigyelőkészsége van. Így a természetfeletti világ is hiába bontakozna ki teljes szépségében valaki előtt, ha nincs benne képesség a befogadására. A vallás-pszichológia azonban bebizonyította, hogy ez a vallásos élményekre való képesség az emberrel veleszületik; de bebizonyult az is, hogy ezzel az érzékkel együtt az eredeti bűn következményeként veleszületik sok más olyan érzék is, amely elhomályosítja, gyengíti, sőt meg is ölheti ezt a képességet.

Vallásos érzék.

Mármost ahogyan az édesanya az, aki a gyenge, magatehetetlen kis gyermekét táplálja, altatja, tornáztatja, fürdeti, fokozatosan megtanítja tagjainak használatára, a külvilág megismerésére, szellemi képességeinek gyakorlására, stb. — ugyanígy az édesanyára vár az a feladat is, hogy gyermekének kétségtelenül meglévő, de fejletlen és ezer veszélynek kitett vallásos érzékét tudomásul vegye, gondosan fejlessze és irányítsa.

Mi ez a vallásos érzék?

Velünk született képesség

1. annak felismerésére, hogy van egy rajtunk kívül álló Valaki, nagy, hatalmas, szent, akihez félelem és szeretet köt,

2. annak megérzésére, hogy e nagy Úr törvényeket ad és kötelez törvényeinek megtartására, de ha áthágjuk ezeket, jóságában elfogadja engesztelő vezeklésünket is,

3. annak átélésére, hogy Neki imádás jár ki, vagyis olyan hódolati megnyilvánulás, mint Rajta kívül senki másnak.

Ha ezt a végtelenül magasztos és fenséges érzéket tudatosítani és növelni akarjuk a gyermekben, természetesen egészen a legelső fokon kell kezdenünk. Elhibázott volna az a vallásos nevelés, amely hosszú,

meg nem értett imák bemagolásával és értelmetlen eldarálásával kezdőd-
nők, és hosszú prédikációs misékkal, ahol szegény gyermek unatkozva
rosszalkodik, mérges nénik gyilkos szeme és ádáz pisszegése veszi kö-
rül, végül anyja suttogva megfenyegeti, hogy haragszik rá a jó Isten,
meg is fogja verni. Az sem hasznos, ha a gyermek apró rosszaságai mögé
rettenetes nagy transzcendentális háttérrel festünk (még hozzá nem is
helyes teológiával), — hogy most az „Istenke” búsul, amiért ő olyan
rossz volt és eltörte a tányért, meg hogy érvénytelen volt a gyónása,
mert ime két nappal ezelőtt gyónt és most már megint lenyalta a lek-
vart a kenyérről, stb.

A z „a n y a g” t i s z t e l e t e.

A vallásos érzék fejlesztését egészen alul, — mondhatnám sotto
l'acqua, mint a hidépítés vízalatti munkálatait — kell kezdeni. A
legelejen szinte a közvetlenül vallásos jelleg mellőzésével.

Kezdjük például az „anyagnak” a tisztelésén. Meg kell láttatni
a gyermekkel, hogy az anyag valami szent dolog. Neveljük rá mindenek-
előtt önmagunkat és aztán szavakkal és gyakorlattal a gyermeket is, hogy
nem feltétlen ura mindennek, ami a kezébe kerül. Meg kell tanulnia,
hogy a z t a papírt eltépheti, elvagdoshatja, erre a célra kapta, de e m e z
— ez a tiszta fehér, ez, amely a fűzetbe van hajtogatva, vagy „amelyik
a papáé” — ez szent, ehhez nem szabad hozzányúlni.

Meg kell szoknia, hogy nem minden játék. Hogy a lisztet nem
szabad a szemébe dobni — nem azért, mert a mamától kikapna, hanem
mert a liszt valamiképen szent. Szép népi szokás például az utcán is
felszedni az ott heverő kenyérdarabot és olyan helyre tenni, ahol nem
taposnak rá.

A gyermekben van ugyan veleszületett rombolási ösztön, de ha
rászoktatjuk az anyag értékelésére, megtanulhatja ezt is, és ez az ér-
tékelni és tisztelni-tudás az első fok, az alap, amelyre a vallásos ne-
velés ráépülhet. Nem megverni kell a gyermeket egy eltörött csészéért,
ezt a verést úgy fogná fel, hogy ezzel helyreállt a világrend, ő most
már „fizetett”. E helyett nyugodtan és szomorúan szemlélgetjük a gye-
rekkel együtt: milyen kár, hogy eltört a csésze, most nincs már! Össze-
illesztgetjük, spárgával is összekötjük, megpróbáljuk összeragasztani. Most
már talán tart... De nem jó, — szétmálk a kezünkben! Veszünk egy
másikat ragasztót. Próbálja a gyermek is. Nem tart. Mit csináljunk? Oda
kell adni a saját bögréjét Pirikének! Egypár napig csak akkor ehet a
kis bűnös, ha testvérkéje már megitta a kávéját. Mert csak egy csésze
van, a másik eltört! Aztán jöhet az indítvány: „eladjuk egyik kis játék-
szeredet”, vagy: „bizuk rád egy kis különmunkát és azért adok jutalom-
pénzt, abból megvesszük az eltörött bögrét”. (Mindez nem csekély mun-
ka... de hát ez a nevelés!) Tanítsuk meg, hogy tisztelni kell azt, ami
körülvesz bennünket, nem pedig rombolni!

Egy fiatal tudósnek volt egy szép kis ásványgyűjteménye. Úgy bele-
nevelte gyermekeibe az ásványok szeretetét, hogy négy éves kislfia és
hat éves kislánya minden játékot abbahagytak, ha apjuk kirakta az ás-
ványokat és kezüket a hátukon összekulcsolva suttogva kezétek beszélni,

amikor a szép kristályok ott ragyogtak a szemük előtt és hódolattal megcsókolták őket.

Ha így beléjük neveltük az anyag önkénytelen tiszteletét, akkor egyszer aztán szó kerülhet arról is, hogy mindezeket Isten adta nekünk, hogy vele gazdagabbá, szebbé tegye számunkra a világot... Milyen gazdag és milyen jó az Isten, hogy mindezeket létrehozta és nekünk adta!

A munka értéke.

A második fok: megtanítani a gyermeket arra, hogy szent a munka. Természetesen itt is magunkon kell kezdenünk, hogy számunk igazán a szív bőségéből szóljon, amikor pl. — gyermekeinkkel együtt — a világért sem lépünk sáros cipővel egy frissen felmosott folyosóra, mert ott látjuk mögötte a kétrét görnyedt, vizet cipelő embert, aki a hideg köre térdel, hogy a két kezével szedje fel azt a sárat, amit más a cipőjén gondatlanul idehordott.

Magyarázzuk meg és mutassuk meg, mit dolgozik és mennyire elfárad az iparos, a földműves, amíg napi munkáját elvégzi. Az iskolás kortól kezdve, a szellemi munka fárasztó voltára is mutassunk rá. Anya az édesapa munkáját, apa az édesanya munkáját értékelje és szoktassa erre a gyerekeket is.

De aztán mutassunk rá arra is, hogy milyen eredményeket hoz a munka. Milyen szép kis széket csinált Mihály bácsi, milyen meleg kabátkát Panni néni! Milyen jó, ha valaki tud valamit létrehozni! Mutassuk meg egyszer egy óra „szívét”. A gyermekek lélekzet-visszafojtva fogják figyelni a sok kis kérés csodálatos összhangját. Milyen szép munkát végzett, aki megcsinálta! Milyen nagy tudás kell ehhez!

Aztán egyszer egy kis csillagászati beszélgetésre is sor kerülhet: beszélhetünk a csillagok csodálatos pályáiról, a napok és naprendszerrek pontos egyensúlyáról. Ezek után egyszer arról is, hogy mindez vajjon lehet-e magától? Nem csinálta senki? És ha csinálta... Milyen nagy lehet az a Lény, aki mindezeket létrehozta és igazgatja... köszönjük meg neki egy ütt, néhány szóval.

Az élet szentsége.

Rá kell nevelnünk magunkat és magunkon keresztül gyermekeinket, hogy szent az élet. Nem szabad megengedni, hogy picit lábacs-kájukkal összetapossák a zsenge búzát, hogy összetépjék a virágot, gombostűre tűzzék a lepkét, ráncigálják a kis kutyát. Keltsünk bennük szent tiszteletet az iránt, ha például a kicsi állatok szopnak (ilyenkor a gyerekek szinte maguktól suttogva kezdenek beszélni), ha a kotló felborzolt tollakkal igyekszik védeni csibéit! Mutassunk nekik olyan állatokat, amelyeknek nemsokára kicsinyeik lesznek és biztassuk őket, hogy ezeket ne keréssék, hanem inkább különös gonddal táplálják, takargassák, gondozzák, védjék.

Beszéljünk előttük — és később velük — nyíltan, de nemes tartózkodással az emberi élet titkairól. Itt látszik meg leginkább, hogy nekünk felnőtteknek szent-e, Isten rendelése-e az egész nemi szféra, vagy

pedig nem. Akinek szent, az nem talál titkolni, szégyelni, vagy pláne nevetgélni, rejtegetni-valót ezeken a dolgokon. Igaz, hogy míg a gyermekket nem érdekli, kár az emlékezetét megterhelni vele, figyelmét felkeltetni rá, de ha a felnőttek szent módon beszélgetnek előtte egymás között ezekről, a gyermek később összerakja magában a hallottakat és nem szorul különösebb „felvilágosítás“-ra, mert szépen megért mindent magától.

Egyszer aztán szó kerül arról is, hogy minden egyes emberke Isten hívó szavára lépett be az életbe, és Isten egy gondolatának a megváltására kapott képességeket és időt is. Mintha Isten ezt mondta volna: neked Horváth Andráska, adok hatvan, vagy negyven évnyi életet, Ezalatt dolgozhatsz azon az élő szobron, amit rólad elgondoliam... Lászuk, hogyan felelsz meg, majd számot adsz róla!

Téged is az Isten hívott életre. Nézd téged és szépnek, jónak akarja életedet. Közeli rokonságban vagy az Istennel: Ő a te Átyád. Légy kedves gyermeke.

S z e n t t u d o m á n y , s z e n t m ű v é s z e t .

Tanítsuk meg a gyerekeket arra, hogy szent a tudomány, szent a művészet!, hogy mély tisztelet illeti meg a tudóst, a művészt! Magunkat és gyermekeinket modorban, itéletben, hangnemben, magatartásban arra a szerény helyre állítsuk, amely megillet bennünket, remekművel, vagy annak szerzőjével szemben. Meg kell tanítani csodálkozni, megcsodálni, elismerni, meghajolni. Egy tizenkét éves fiúcska jegyezte meg előttem Leonardo da Vinci Angyali üdvözlétére, hogy „nem helyes a perspektívája“. Lehet, hogy akkor hallotta szegényke először a perspektíva szót, de mert itélni! Tanuljuk meg és tanítsuk meg gyermekeinket, hogy sokat kell nőni, fejlődni, elmélyülni, tágulni, amíg eljutunk odáig, hogy egy remekmű igazán szólni kezdjen hozzánk, vagy hogy tudós és művész valamit közölni tudjon velünk abból, ami a lelkében él. Mi, köznapi emberek, olyan gyorsan készen vagyunk a mosolygós megjegyzéssel, hogy „ők szegények olyan ügyetlenek és járatlanok a társas érintkezésben“; — nem úgy, mint mi. Pedig akárhányszor csak azért nem tudnak velünk beszélni, mert olyan szánalmasan kicsinyek és kicsinyesek vagyunk hozzájuk képest, hogy nem tudnak beleilleszteni szűk kereteinkbe. A mi apró hivatali, vagy gyári pletykáink és intrikáink, a piaci árak alakulása, a ruhavarrási és főzési problémák, a családi veszekedések, a különböző flörtök jelenlegi állása: mindez nem ad nekik olyan területet, hogy tudnának vagy akarnának bele kapcsolódni és egyéniségüket érvényesíthetnék. Ha aztán hasonlítani akarnak hozzánk, ez sehogyssem akar sikerülni nekik, szinte már kevesebbnek látszanak nálunknál, és szinte feljogosítanak, hogy bírálgassuk őket. Nagy dolgot tett a vallásos érzék nevelése érdekében, aki a gyermeket megtanítja a tiszteletteljes hallgatásra, reménykedő várakozásra azzal szemben, amit még nem értünk, de ami felé nőni és fejlődni kell! Milyen kár, ha nevelő munkánk jó részét nem arra fordítjuk, hogy az embert emeljük az isteni felé, hanem inkább az Istent próbáljuk hozzánk lehozni mindenféle antropomorf módon. Jól mondja Madách: Istent

„hódolat illeti meg, nem bírálat” — erre azonban fokozatosan kell fejleszteniünk a velünk született vallásos érzéket egészen az ösztönös pietásig! A Szent van, nekem pedig meg kell hajolnom Előtte; nem azért nem értem meg, mert értelmetlen, hanem mert én vagyok kicsi. De rá kell nevelődnünk, hogy Istent nem megérteni kell, hanem imádni.

II. Az erkölcsi érzék nevelése.

A „szentnek” erre a felismerésére és tiszteletére való neveléssel párhuzamosan halad a vallásosság második tényezőjének: a morális érzéknek fejlesztése.

A morális érzék tudatos és tudatalatti átélése annak, hogy van egy rajtam kívül álló Hatalom, amely megállapítja, mi a jó, mi a rossz, nekem pedig ehhez alkalmazkodnom kell. Az erkölcsi érzékre való nevelés ellen is hibázunk, ha a kezdet kezdetén vallásos fogalmakkal operálunk: Isten megbüntet, ha elveszed a szomszédod radírgumiját. — Ez igaz ugyan, de oly messzire tolja a felelősségre vonást, hogy a legelső időben pedagógiailag nem eléggé értékesíthető, illetve: latzatra igen hatásos, de idők folyamán több kárt okoz, mint hasznot. A gyermek ugyanis először valóban fél ettől a láthatatlan számonkéréstől. Utóbb megtanul folyamatosan élni rossz lelkiismerettel. Később pedig — mint-hogy nem történt vele semmi rendkívüli — nem is hiszi már el, hogy az Úr Isten valóban bünteti a rossz cselekedetet.

„Objektív rend.”

Az erkölcsi rendre való szoktatást is kívülről és magunkon kezdjük, mondjuk az objektív rendnek való engedelmességben. Ezt elsősorban az anya vállalja magára, a meghatározott órában való fűrdetéssel, altatással, etetéssel. Itt az alvás ideje: lefekszel, — ha nem akarsz aludni, sírhatsz, de ez a programmon nem változtat. És ne csak a pólyásgyermekre álljon ez az egészen határozott napirend, amely alól nincs kivétel sem vendégek tiszteletére, sem vasárnap, sem betegségben (természetesen az egészség kára nélkül), hanem az egész gyermeknevelésre. Ez nagy fegyelmet visz egész háztartásunkba, és nagyban növeli a családi összetartást. A gyermekek ösztönösen szeretik és kívánják a rendszeresen megismétlődő dolgokat, a hagyományokat. Legyen objektív rend a tárgyak számára is, — „ennek a tárgynak itt a helye, annak ott”, „ez ünnepi ruha, emez köznapi”, „első az apa, aztán a mama, aztán az idősebb testvér, aztán a fiatalabb”, (baj esetén fo. dítva!) ezen nem változtatunk, ez alól senki sem kivétel, a szülők sem. Ez az objektív rend időben és térben, ennek valamennyien engedelmességek.

Ezzel párhuzamosan gyakoroljuk ezt az elvet: „tedd, amit teszel”. Ha eszik a gyermek, akkor ne meséljen, ne énekeljen, ne ugrándozzék, hanem gyék. Amikor tanul, akkor ne feküdjön a földre, ne üljön az asztal tetejére, hanem tanuljon. Így eljutunk oda is, hogy amikor pedig imádkozik, akkor nyugodtan, egyenesen, tiszteletteljes tartásban tegye. A kezdettől fogva így nevelt gyermek nem lázadozik a fegyelem ellen, hanem jól érzi magát a rendben.

A második fok: tanuljon a gyermek különbséget tenni az enyém és a másé között. Nincs jogom a testvéreim játékszerére, a pajtásom almájára, az édesapám szokott helyére, a nagymama zsámolyára, akkor sem, ha a tulajdonos nincs ott, hogy megvédje tulajdonát, vagy ha gyengébb, ügyetlenebb is nálam. A jognak kell megvédenie önmagát, nem az erőszaknak a birtokot!

Meg kell a gyermekkel éreztetni, hogy amikor tiszteletben tartja a mások jogait, amikor segít megvédeni a távollévők és gyengék jogait, egyben saját jogát is védi. Meg kell értetni vele, hogy a tárgyaknak akkor is van tulajdonosa, ha ő nem tudja kiéi. Érdekes, milyen nehéz a kisgyermekkel megértetni, hogy a talált tárgy nem őt illeti meg. Ebben annyira megy, hogy még a szülői házában padlóján (vagyis éppen csak nem rendes helyén) felszedett ing-gombot, fésűt stb-t is a magáénak érzi, hiszen „találta”, vagyis senkié. Nagyon szép eredmény, ha a gyermek megérti, hogy más embernek is van tulajdona, nemcsak neki, hogy a másokét csak kéréssel lehet igénybe venni — és hogy az igénybevétel után meg kell köszönni. Egyáltalában nem üres ceremónia, hanem a megfelelő lelkület kinevelésére szolgál az ebéd, az új ruha, szórakozás stb. megköszönése. Amely gyermeket így neveltek, annak igénye lesz megköszönni az Istennek is, a láthatatlan Tulajdonosnak, a világ minden szépségét, az egészséget, a táplálékot, a szülőket stb. Így elfogja ismerni Isten rendelkezési jogát mindezen javak felett és nem jut eszébe lázadozni, Isten felett bíraskodni. Megtanulja, hogy Isten a földi javak ura, annak adja őket, akinek akarja.

A t ö r v é n y.

A gyermekkel így, — anélkül, hogy egyénileg „egreciroztattuk” volna — együtt nő az a tudat, hogy van nek sz a b á l y o k é s t ö r v é n y e k, és hogy ezeknek akkor is engedelmeskedni kell, ha senki nem látja, és ha nem is világos előttünk azok célja. Ebben is — mint minden eddigiben — az a fontos, hogy ne parancsokat és tilaimakat kapjon a gyermek tőlünk, hanem azt lássa, hogy elvek értelmében cselekszünk, és így beszélünk felnőttekkel is. Lássa a gyermek, hogy mi magunk mennyire megtartjuk, amit a nagymama mondott, vagy amit apuka kíván, vagy amit az orvos előírt, vagy amit az utca rendje megkíván, stb. A gyermek örökös „miért”-jei itt nagyon hasznosak lehetnek számunkra. „Mert a doktor bácsi rendelte”, vagy „mert apuka mondta” — és ez legyen elég.

Általános a gyermekben a komoly hit, hogy amit nem látott senki, vagy amit állhatatosan letagad, az nincs is. Van szülő, aki ezt így fogalmazza: addig hazudik, míg végül maga is elhiszi. Ez tévedés; a gyermek nem hazudni akar, hanem a cselekedetet törölni, megsemmisíteni akarja, és azt hiszi, hogy ezt a szavak erejével meg lehet tenni. Nagy nyugalommal és becsületes következetességgel évek hosszat kell nevelnünk a gyermeket arra, hogy szavait, cselekedeteit akkor is vállalja, ha kellemtelen következményei vannak, Vigyáznunk kell azonban, hogy a

gyermeket meg ne félemlítsük. Sokszor hajlandók vagyunk elfelejtkezni róla, hogy a kisgyermek mennyire átérzi kicsinységét, védtelenségét, sőt kiszolgáltatottságát. Inkább arra kell segítenünk, hogy merjen őszinte lenni. Ebben nagyon is legyünk segítségére. „Nem történt semmi baj — csak vállalni kell a következményeket“. De ne tegyünk nagyobb terhet a vállára — illetve a kis szívére és lelkiismeretére, — mint amennyit elbir.

Egy későbbi fokon meg kell mutatnunk a gyermeknek, hogy még egy játék, még egy kirándulás sem lehet meg, szabályok és törvények nélkül. Utazás, költözködés, közlekedés, az emberekkel való minden érintkezés úgy lehetséges csak, ha mindenki bizonyos törvényekhez igazodik. Nem lehet azt mondani, hogy mindenki csináljon amit akar. A test egészségének is megvannak a maga törvényei. Ezek elhanyagolása is megbosszulja magát, (túl sok éves, elégtelen alvás stb.) A gyermeknek már vannak e téren saját tapasztalatai is. Ezekből ki lehet előtte bontakoztatni a szociális együttélés törvényeinek szükségességét. „Miért ne csámcsogjak?“ — kérdezte őszintén egy kisgyermek. „Mert nem illik“ — feleli az anyja. „Miért nem illik?“ kérdezte logikusan a gyermek. — „Hallgass már a te örökös miérettjeiddel!“ — kiáltott rá türelmetlenül az anyja, ahelyett, hogy megmagyarázta volna a kellemes társas együttlélt alapfeltételét: tekintettel lenni egymásra.

Aztán egyszer rákerül a sor arra is, hogy vannak olyan törvények is, amelyekről külön, nemesebb, értékesebb emberré leszünk. „Emberebb ember“ — mondta Sík Sándor. Ezek olyan törvények is, amelyek emberségünk fölé emelnek, a természetfeletti világba, olyanná tesznek, mint amire az apostol gondol, amikor azt mondja: „Nem tudjátok-e, hogy istenek vagytok?“ És amit Szent Pál így fejezett ki: „Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem...“

Vágyat kell ébreszteni a gyermekben e törvények ismeretére, olyan vágyat, hogy ne kín és gyötorem és szúrós nyakörv legyenek számára a lélek életének szent törvényei, hanem édes iga és könnyű telier. Hegyremászni fáradság, de a turistának olyan gyönyörűség, amelyet fel nem cserélne semmiféle fogaskerekű vasutazással. Az erkölcsi törvényeket megismerni és gyakorolni ilyen szép „kirándulás a magasságok felé“ lesz annak a gyermeknek, akit következetesen törvénytiszteletre neveltek az alsóbb fokokon. De ez szinte lehetetlen akkor, ha az alsóbb fokú ránevelés elmaradt. Hogyan is lehet elgondolni, hogy aki minden más dolgában rendetlen, megbízhatatlan, fölületes, kitérő, ciháritó, nem-vállaló, hogy az az Úr Isten felé majd egyszerre szótartóvá, egyenessé, megbízhatóvá válik. A kegyelem mindent megtehet, de a rendes „menetrend“ szerint a kegyelem a természetesre épít.

Jutalom és büntetés.

Idővel még azt is meg kell értetni a gyermekkel, hogy Isten ugyan megjutalmazza a jót és megbünteti a rosszat, de ez csak segítség és ösztönzés a helyes cselekvésre, nem ok és cél. Szép pillanat, amikor a gyermek először ébred rá, hogy valami nem azért rossz, mert az

Isten megbüntet érte, hanem azért, mert magában rossz, és Isten azért helyez még büntetést is kilátásba, hogy visszatartson bennünket a rossztól, hogy a büntetés csak eszköz az Isten kezében. A cél: közelebb és egyre közelebb vonni bennünket a Jóhoz, az Igazsághoz, a Széphez, magához az Istenhez. El kell jutnunk oda, hogy a gyermek sajnálja, bánja, ha rosszul, ha csúnyán intézett el valamit, hogy érezze: „most lecsúsztam”, hogy akarja kijavítani, ami rossz benne, és akarjon vállalni valami jóvátételt vagy vezeklést, hogy ezzel helyreálljon az egyensúly.

Igy a gyermek lelke elő van készítve annak a nagyszerű vallásos élménynek befogadására, amit Xavéri Szent Ferenc így fejez ki:

Szívből szeretlek Istenem,
Nem, hogy könnyörülj lelkemen,
Vagy mert pokollal bünteted,
Kik nem szeretnek Tégedet.
Nem, hogy mennyekben üdvözíts,
Vagy örök kínra ne taszíts,
Nem bárminő jutalomért,
Csak mert Te édes Istenem,
Királyom vagy és Mindenem.

III. Nevelés az imádás szellemére.

A vallásos érzék harmadik mozzanata a tisztelet-adásnak, hódolatnyilvánításnak olyan foka, amely csak a Legfőbb Lénynek jár ki, mégpedig azért, mert Ő az, aki.

A tisztelni, hódoltnitudás is veleszületik a gyermekkel. Ugyanúgy, mint az ezzel ellenkező lázadni-akarás, én-központiség hajlama is. És újra csak az anya az, aki a két ellentétes hajlamot harmonizálja és Isten felé irányítja, fejleszti.

A rend tisztelete.

A családról való igazán keresztény felfogás szinte magától-értetődően illesztette bele a gyermeket a helyes társadalmi rendbe. A család fő tisztelete, az édesanya tisztelete valósággal ritusokat teremtett a családban. Az édesanya kezdte meg az ebéd előtti imát; míg ő le nem ült, senki nem kezdhetette meg az evést; amíg ő nem szólt, más nem beszélhetett; ha egy kérdésben nyilatkozott, nem lehetett többé vita. Az édesanya megkülönböztetett tiszteletben részesült mindig. Elterjedt népi hiedelem, hogy „elszárad a kéz, amelyik ráüt az édesanyára”. Éppen azért tréfából, játékból sem volt szabad az anyát megütni. A sok gyermek is segített a gyermek tájékozódó képességének kialakulásában. A kisebbeknek tisztelniök kellett az idősebbeket, — mert ezek kiharcoltak maguknak mindenféle jogokat azon címen, hogy „én vagyok az idősebb”. De viszont az idősebbek megtanulták, hogy a fiatalabbakért munkát, felelősséget, lemondásokat kell vállalniuk.

Az „egyke” óta a gyermek bálványa és játékszere lett a családnak. Az egész család imádata veszi körül. Nagynamák, nagynénik nem oszlanak meg sok gyerek között. Minden motyogása a leendő lángész

sejteti, bármit tesz, az eredeti, érdekes, továbbmesélésre, bemutatásra érdemes, közérdekű dolog. Beszélhet papa, mama, nagymama, vendég: ha a gyermek megszólal, mindenki elnémul, ő pedig viszi a nagy szót. Az ételekből azt és úgy eszik, amit és ahogy akar, a holmijához másnak mégcsak hozzá sem szabad nyúlnia, mert Pistike akkor toporzékol. Vajjon hol tanulja meg ez a gyerek, hogy megadja „a császárnak, ami a császáré — és Istennek, ami az Istené“?

A vallásos hódolatra való nevelés első lépése: önmagunkban helyreállítani a család keresztény fogalmából fakadó magatartást, vagyis az objektív rendet ebben is. A „tiszteld atyádat és anyádat“ isteni törvénye áll a felnőttek számára is, és a családfői méltóság Isten rendelése a legmodernebb viszony számára is. Azt az illemlenvelést, amit idegnekkel szemben olyan jól tudunk alkalmazni, ne felejtjük el a családbeliekkel szemben se. Ne hallja a gyermek soha, hogy az édesapának, vagy a nagymamának egyszavú feleleteket adunk amúgy félvállról: hanem mindig tisztelettel mondjuk: „igenis, édesanyám“, — „azt gondolom édesapa“, vagy „sajnos most nem tudom megtenni, de mindjárt megkísérlem“. Hadd lássa a gyermek, hogy édesapja kezét csókol a feleségének, — lássa azt is, hogy az anya az ajtóig is elkíséri a férjét, ha elmegy, és rendbeszedi magát, amikor az apát hazavárja. Apa és anya sohase járkáljanak a gyermekek előtt levetkőzve: valami olcsó anyagból való háziköntös mindig ott lehet a hálóhely lábánál, és ennek felöltése csak egy pillanat.

Műndezek csekélységeknek látszanak, mégis ezek alapjai annak a lelkiületnek, amelyre később a tisztelet, a hódolat, az imádás felépülhet: mert megszokják, hogy van magatartás, amely kijár valakinek egyszerűen azért, mer ő a z, a k i.

A közelmúltban sok szó esett arról, hogy a tekintélyt úgy kell kiérdemelni, helyzeténél fogva nem jár ki senkinek. A legutóbbi időben azonban a modern pedagógia visszatért a régi katolikus elvhez, hogy mindenkinek méltóvá kell ugyan tennie magát arra a helyre, melyre a Gondviselés állította, de az alattvalónak mégsem áll jogában esetről-esetre bírálat tárgyává tenni, hogy helyén van-e az illető előljáró vagy sem, és hogy éppen ezért megadja-e neki a tiszteletnyilvánítást vagy nem. A gyermekrek legkisebb korától meg kell tanulnia: Apát ez illeti meg, Anyát ez, Nagymamát ez, szomszédot, alkalmazottat, idősebb testvért, fiatalabb testvért és őt magát is ez, meg az. A tiszteletnyilvánításra való ilyen gépies ránevelés nagyon sok gátlástól felszabadítja a gyermekeket. Szinte érthetetlen, és mégis úgy van, hogy vannak felnőttek, akik belepirulnak, amíg a foguk közt értelmetlenül elmorognak egy „köszönömöt“ — és akik azt állítják, hogy nem tudják kifejezni örömlüket, meghatottságukat, hálájukat, együttérzésüket. Foerster „lelki süketnémáknak“ nevezi őket. Műndez pedig abból származik, hogy gyermekkorukban nem tanították őket köszönni, megköszönni, testvérkéket vigasztalni, nagymamát felköszönteni, apának boldogan a nyakába repülni. Igen, meg kell tanítani a gyermekeket: „Ít jön Édesapád, szaladj elébe, ugorj a nyakába, csóold meg, de szépen, erősen“. Később aztán boldogan megteszi magától is.

Shokja meg a gyermek, hogy felnöttek társaságában, idegen helyen ünnepeyles alkalmakkor csendesen és szerényen kell viselkedni. Akkor aztán sor kerülhet arra is, hogy elmegyünk vele a legnagyobb Úrnak, legfőbb jötevönknek, Mennyei Atyánknek házába. Kezet is mosunk, szép ruhát is veszünk, meg is halljuk, hogyan kell ott viselkedni. Persze olyankor megyünk, amikor nem igen vannak mások és az édesanya szépen megmutogathatja a képeket, meg az oltárt is, és finoman sejtet is valamit annak fontosságáról, (pl. „itt imádkozik a tisztelendő úr, mert itt van legközelebb a jó Istenhez”). Ennyi elég, igen sok bajt okoznak, akik túlkorán „az oltárszekrény foglyáról”, az „itt élő gyermek Jézusról” stb. beszélnek, aminek következménye, hogy a gyermek halálosan csalódik, amikor egyszer nyitva látja a tabernákulumot és senki sincs benne.

Vallásos magatartás.

A tiszteletteljes magatartásról való külső nevelést követi a belső tiszteletre, és az ebből fakadó külső magatartásra való nevelés. Az erősebb fiútól tartanak a fiúk, nem mernek kikezdeni vele, mert tudják, hogy erősebb. Van olyan is, aki tanulásban erősebb; erős a számtanban, erős a fogalmazásban, erős a szavalásban. Van olyan, aki erős a szótartásban, van olyan, aki erős a becsületességben, és hazug szó el nem hagyja a száját, ha még akkora kikapás fenyegeti is. És van olyan fiú, aki erős a tisztaságban, utálja a mocskos szavakat és meg nem tűr a közelében ilyesmit. Ezek mégis csak különb erők, mint az, ha valakinek véletlenül két kilós ökle van. — Ezzel aztán áttérünk a szellemi és erkölcsi erők értékelésére, a hűség, hazaszeretet, tudomány, meggyőződés melletti kitartásnak, az Isten iránti szeretet hőseinek megbecsülésére. De ezt a megbecsülést nem csak szívünkben hordozzuk: szeretnénk sokat tudni hőseinkről, olvassuk életüket, beszélünk róluk, képeiket olyan helyre tesszük, ahol gyakran látjuk őket, verseket, énekeket tanulunk róluk, ünnepeleljük évfordulóikat és iparkodunk hozzájuk hasonlók lenni. A gyermekben felébred a hajlam, hogy mindezeket átvigye fokozatosan bontakozó vallásos életébe is. Megismerkedik már a „Mennyei Atya” fogalmával, aki a legnagyobb, legjobb, mindenható, mindent lát, mindent tud és velünk csak jót tesz. Őt köszöntjük reggeli és esti imánkban, neki iparkodunk tetszeni és olyanok akarunk lenni, amilyennek Ő kívánt bennünket, amikor saját lelkét lehelte belénk. Tudjuk, hogy nem láthatjuk Őt, mint ahogyan a levegőt sem látjuk, de tudjuk Róla, hogy mindeütt ott van. Színe előtt járunk, tehát ennek megfelelően viselkedünk mindenkor.

Megismerkedtek már a Gyermek Jézussal is. Tudják, hogy hideg istállóban, kemény jászolkában feküdt, és hogy vihetünk a jászolkába szalmaszálakat számára, ha jócselekedeteket ajánlunk fel Neki. Csodálatosan könnyen fogják fel az átvitt értelmű szalmaszál és a valóságos értékű jócselekedet közötti párhuzamot: az áldozat fontosságát. Nagyöbjtben az Úr Jézus töviskoszorújába virágokat fonnak jócselekedeteikkel, amelyeket engesztelésül ajánlanak fel a szenvedő Krisztusnak. Egészen gyorsan fogadják el az Oltárszentségben rejtőző Jézus

gondolatát. Olyan egyszerű: elrejtőzött... de azért ott van! Könnyen rá lehet szoktatni őket: menjünk el, látogassuk meg... beszéljünk vele... mi nem látjuk, de Ő lát minket... Olyanok akarunk lenni, amilyenek Ő kíván bennünket.

Beszéljünk sokat a Megváltóról, mondjuk el részletesen élete történetét, adjunk Neki eleven helyet családunk életében, — de óvakodjunk mesealakká tenni, költött legendákat mesélni róla, melyekkel a gyermek későbbi hitét veszélyeztetjük. (A Szentlélek Úristenről inkább a nagyobb gyermekeknek beszélhetünk.)

Legyenek szentek mindazok a tárgyak, amelyek valamiképen az Úristennel függnek össze: A Szentírásnak legyen megkülönböztetett helye a könyvespolcon, — a feszület előtt legyen virág, vagy méces, — a keresztlő ingecskét, a keresztlősi gyertyát, a balzsam letörlésére használt gyapotot őrizzük meg és a névnapok alkalmával tegyük a gyermek elé, — gyűjtessünk vele szentképeket, legyen kis imakönyve, rózsafüzére, házi oltárkája.

Ü n n e p e k

Az Úristen III. parancsával az ünnepnapok megszentelését kívánja a Maga tiszteletére. Ez a parancs az édesanyák kezébe végtelenül fontos eszközt ad a vallásos érzék kifejlesztésére. Szép ünnepeket, édesanyák, szép ünnepeket! — ezzel tehetitek a legjobbat.

Igen, legyen ünnepi ebéd és legyen ünnepi ruha, de az ebédkészítés ne vonja el az anyát a gyermekektől, és az ünnepi ruha ne legyen rá ok, hogy a gyermekeknek ne legyen szabad kedvükre mozogni egész áldott nap.

Minden ünnep legyen külön szenzáció: az ünnep jelentőségéről, az aznapi evangéliumról, már beszéltünk nekik előző este, a szentmise énekeit már az előző héten dudolhattuk előttük, vagy velük (lásd: Énekrend), idejében felöltöztetjük őket a vasárnapi ruhákba, kezükbe perselypénzt kapnak, az imakönyvből kikeressük, hogy mit is olvassanak el, és a kisebbek számára borítékba teszünk egy jó csembe új szentképet, amit mise alatt nézegethetnek.

Legyen egész napra olyan p r o g r a m m u n k, aminek a gyermekek örülnek; ne kelljen éppen vasárnap beteg nagynénikét látogatniok (vagy legföllebb nagyon rövid ideig) és ne kelljen idősebb bácik mellett illedelmesen kivárniok, míg a felnőttek megelégedik a beszélgetést. Menjünk el velük múzeumot nézni, vagy most épülő vasúti állomást, vagy iskolát, menjünk el kirándulni, játszunk velük, meséljünk nekik, adjunk a kezükbe olyan könyveket, amelyek az Úristen felé, a nemes, a szép, a nagy felé viszik őket. Nézegessünk velük képeket, beszéljünk arról, amit a képek ábrázolnak, és mutassunk rá a képek szépségeire is.

Készüljünk velük kis kézügyességekkel a közelgő ünnepekre: adventi koszorú-kötés, karácsonyi jászolkakészítés, háromkirályok felvonulása (papír-kivágás) — fonasunk velük erényvirágokat a nagybőjti töviskoszorúba, mutassuk meg, hogyan készíthetnek kis oltárokat, készítsünk velük májusi oltárt, virágoztassuk fel velük a feszületet stb.

Kapcsoljuk őket össze a s z e n t e l m é n y e k k e l: hozzanak szentelt

vizet a templomból, menjünk velük Balázs-áldásra, legyen nálunk lakás-szentelés, vigyenek tojást, húst szentelni, újítsuk meg közösen keresztségi fogadalmunkat.

Aztán egyszer elkövetkezik az az idő, amikor egyik másik gyermekünkkel egy-egy magányos szentségimádásra is letérdehlhetünk, amikor az örök lámpa fényében egyedül vagyunk az Úr Jézussal. Izlítsük meg velük egy ilyen magányos szentségimádás hangulatát. Mi magunk pedig kérjük az Urat, hogy most már szólaljon meg a lelkünkben Ő Maga. mert mindaz, amit mi tettünk, csak előkészítés volt a cél elérésére: a léleknek Istennel való találkozására.

Ha egyvégben elmélkedünk erről a sok teendőről, talán elcsüggedünk: hogyan legyünk képesek mindezekre?

De vajjon képes-e erre más, mint az édesanya? Ilyen fontos teendők láttára mondhatja-e egyetlen anya is: eltelik az életem, és semmi értékeset nem csinálok, örökké csak a gyermekeimet gondozom? Lehet ennél értékesebbet csinálni?

Élje át az édesanya, milyen szent, milyen nagy, milyen pótolhatatlan az ő munkája, és bátorítsa a vigasztaló szó, amelyet Szent Pál kapott: „Elég neked az én kegyelmem”. A házasság szentségében külön kegyelmeket ad az Isten a gyermekek nevelésére is. Az is lehet kitűnő nevelő, aki életében sohasem tanult pedagógiát, de egész lelkével megteszi a magáét, és bizik benne, hogy az Úr Isten megadja hozzá kegyelmét.

Pierre de Ronsard: (1524—1528)

UTOLSÓ VERS

Add kincseid nekem, amíg a téli pára
Belengi napjaim, add illatos galyad
Takarni főmet itt, a Léthe-part alatt,
Altasd el két szemem s adj irt a test bajára.

Ó irgalom, Uram, Uram, ne küldj halálba
Álmatlan éjeken: inkább, hogy éjjek, add
A pestises haifál tüzét, a lázakat,
Mégfáradt véretem lobbantsad újra lángra.

Ti boldog barmok, ó százszor boldog vadak,
Félévig mély odúk éjén a föld alatt,
Nem ringat, véretek altatva, tompa mákony.

En ittam párlatát, beszittam mérgeken
Édes, fanyar füvét, de mégse jó az álom
Pilledt pillámra, hogy lezárja két szemem.

Szegzárdy-Csengery József
fordítása

TERTULLIANUS ÍRÁSAIBÓL

Quintus Septimius Tertullianus Florens életének kereteit csupán nagyjából ismerjük. Kr. u. 150 körül született, mint a karthágói helyőrség egyik centuriójának fia s 230 táján halt meg. Alapos retorikai képzetés szülővárosában nyerte. Rómába ment s mint ügyvéd kereste kegyerét. A birodalom fővárosában sok érdekes esemény szenttanúja volt s már-már örökre magához láncolta a pogány világ, a vértanúk rendíthetetlen hite azonban csodálattal töltötte el s élete delén Krisztushoz vezette őt is a kegyelem. Feleségével együtt visszatért szülőföldjére s haláláig itt is maradt. Az előkelők tógáját fölcserélte a bölcselek egyszerű palliumával s filozófiai, jogi, irodalmi, orvosi, teológiai tudása roppant készletét, valamint előkelő összeköttetéseit az Egyház javára kamatoztatta. Ma már biztosra vehető, hogy — legalábbis míg katolikus maradt — nem szentelték pappá, hanem csupán a püspök irányításával működő hitjelölt-iskola laikus mestere volt. Hirneve gyorsan túlnőtt szűkebb hazája határain s az egész Egyház hódolt tehetségének. Epés, makacs, szenvedélyes természete azonban elragadta s ez a kivételes de tragikus egyéniség, valószínűleg Proculus barátjának hatására, a túlzott szigorúsággal jelentkező montanista eretnecség híve lett. Mintegy harminc évre terjedő írói munkássága alatt hitvédelmi, dogmatikus és gyakorlati művek egész sorát alkotta meg. A latin nyelvet kevesen beszélték olyan mesteri módon, mint Ő. Megértése azonban nem könnyű földadat: sodró indulata gyakran szétbontotta a gondolat kívánatos architekturáját s nyelvújító kedve, sziporkázó ötletei, afrikai sajátosságai ma is meghökkentik az olvasót. Jelen fordításunk egyik gyakorlati célú művéből, a két könyvre osztott „De Cultu Feminarum”-ból ad izelítőt. E művet még katolikus korában írta, bár itt-ott már érezhető rajta a túlzó szenvedélyesség. Magyar nyelvünkön még alig szólalt meg Tertullian, pedig ez a tévedéseiben is őseredeti szellem megérdemli az érdeklődést. Bossuet rajongott érte és szinte meglepő bőségben idézte műveit.

Az asszonyi cicomáról

Élő Isten szolgálóleányai, nővéreim, kik együtt szolgáltok velem, ama jog erején, mellyel szolgálatom és meghitt atyafiságom alapján, ha mindjárt utolsóként is, közeetek tartozom, bátorságot merítek rá, hogy szóval forduljak hozzátok. Nem tetszéstek hajhászásáért teszem ezt, hanem üdvössétek dolgában akarom fölkelteni érdeklődéseteket. Ez az üdvösség pedig, nem csupán a nőknek, hanem a férfiaknak is, főképen a szemérmesség gyakorlásáért jár. Hiszen valamennyien az Isten templomai vagyunk, a Szentlélek vett hajlékot bennünk és Ő szentelt föl minket. És e templom őre s egyben főpapja a szemérem, ki semmi tisztátalant és gonoszlat nem enged oda, hogy a benne lakozó Isten meg ne sértődjék s el ne hagyja fertőzött otthonát.

Most azonban nem a szemérmességről szólok, amelynek megkövetelésére és ápolgatására elégségesek mindenütt az Isten sürgető parancsai, hanem a szemérmességhez tartozó dolgokról emlékezem, vagyis arról, miképen kell viselkednetek. A legtöbben ugyanis — engedje meg

nekem Isten e rendreutasítást s adja, hogy mindenben észrevegyem a gáncsra érdemest — vagy egyszerű tudatlanságból, vagy vakmerően kendőzött színlelésből úgy viselik magukat, mintha a szemérem csupán a testi épségen és a fajtalan cselekedetek elutasításán fordulna s más külső kellék nem volna szükséges hozzá.

Az öltözködés és a cicoma használatáról szólok. Bizony beleragadnak sokan a külső alak és a csillogás hajdani hajszolásába s úgy pávaskodnak testi szépségükkel, akár a pogányok asszonyai, akiktől messze jár az igazi szemérem ismerete. De hiszen nem lehet igazság azokban, kik nem tudják még, hogy Isten az igazság öre és legfőbb tanítója...

A tökéletes, vagyis keresztény szemérmességhez illik — s ezt szükséges tudnotok —, hogy az ember sohase óhajtson mások vágyvainak céltáblája lenni, sőt utálatlaltal meneküljön ettől. Először ugyanis föltámad a kívánság, hogy a külső báj mások tetszésére legyen. Ez már nem teljesen romlatlan forrásból fakad, hiszen tudjuk, hogy a külső báj az érzékiség természetes hívogatója. Miért keltegeted magadban ezt a rosszszat? Miért szólítgatod elő, amit magadtól idegennek vallasz? De meg azután nem szabad utat tárnunk a kísértéseknek sem, amelyek néha heves voltukkal (amit távoztasson övéitől az Isten!) tökéletességre vezetnek talán, de bizonyos, hogy a lelket gonosz ösztökével nyugtalanítják. Oly szentül járjunk-keljünk, hitünk teljességébe öltözött, hogy lelkiismeretünkben béke és biztosság legyen s vágyódjunk állhatatosan megmaradni ebben, de nem vakmerő könnyelműsködéssel...

Lám, szolgáira gondot visel az Úr, irgalmasságának mértéke szerint, sőt bizakodhatnak is azok boldogan az ő ióletük dolgában. Miért vagyunk azonban mások veszedelmére? Miért keltegetjük mások érzékiségét? Mintha bizony az Úr táqítana törvényén s a büntetésben különbséget tenne a szemérmetlen cselekedet és annak megkívánása között. Nem tudom, megússza-e büntetés nélkül a dolgot, aki mások veszedelmének lett az okozója. Mert felebarátod elvész, mihelyt megkívánja alakodat s lelkében már elkövette, amire vágyakozik, s te pusztító kard lettél neki. S ha a bün alól kibujsz is talán, a gáncstól nem menekülsz...

Mikor tehát akár a mi lelki javunk, akár a másoké forog kockán a nem közönséges veszéllyel járó testi szépség ápolgatásában, tudjátok meg, hogy nem csupán a mesterséges, kikent-kifent szépség varázsát kell rejtenetek, takargatással és az ápolás mellőzésével, mint amely ismét csak terhére van a szemnek kínos háborqatásokkal. Nem kell bár kigyót-békát kiáltanunk a külső szépségre, hiszen a test szerencsége és boldogsága, az isteni alakító művészet ráadása, a lélek valamelyes ünneplő ruhája ez, mégis félnünk kell tőle, már csak megbámulóinak igazságtalansága s erőszakos károsítása miatt is. Ilyesmiktől tartott a hit atyja, Ábrahám atyánk maga is felesége szépségében, és Sárát nővérenek adva ki, megmentette életét a bántalmaktól.

Mіндеzt nem azért mondom, mintha valami teljesen eldurvult és vadállathoz illő, külső megjelenést ajánlanék nektek. És nem a szenny és nem a gondozatlanság előnyét kötöm a lelketekre, csupán a jóqos testápolás módját s tengelyvonalát. Nem szabad átlépnünk a természetes,

az elégséges testápolás megkívánt határán, ne tegyünk többet, mint ami tetszik az Úrnak. Isten ellen vétkeznek ugyanis, akik bőrüket festékekkel maszatolják, pirosítókkal szennyezik arcukat s szemöldöküket korommal iverik. Hát igen, nem tetszik nekik az Isten alkotása. Világos, hogy magukat gáncsolják abban s így megróják a mindenség alkotóját is. Megróják bizony, hiszen javítgatják és toldozzák-foldozzák alkotásait. Az eszközöket mind ehhez az Istennel hadilábon álló művésztől csenik: ez pedig nem más, mint az ördög. Ugyan ki más mutatná meg, hogy a test miképpen változtatható, ha nem ő, aki az ember lelkét is átgúrta gonoszsággal? Kétségtelen, hogy ő mesterkedte elő az efféle szépítőszereket s így valamiképpen bennünk emeli kezét az Istenre. Ami születik: Isten műve az. Amit pedig ehhez hozzámaszatolnak: már az ördög mesterkedése csupán. Micsoda gonoszság, ha valaki az Isten művét fejeli meg ördögi találmányokkal. Rabszolgáink semmit sem vesznek kölcsön ellenségeinktől. A katonák semmit sem ohajtanak vezérük ellenségeitől. Lám, használatra követelned valamit Annak ellenségétől, akinek hatalmában élsz, hűtlen árulást jelent. S vajjon a keresztény embert megsegíti a gonosz ellenség? Nem tudom, megőrizheti-e így továbbra is e nevet. Hiszen azé lesz, akinek tudományából tanítást ohajt...

Hígygyetek nekem, áldottaim! Ugyan miképpen őrzitek majd az Isten parancsait, akik az Isten kezevonásait magatokon meg nem őriztétek?

Találkozom olyan nőkkel, akik még hajukat is sáfránnyal festik. Szégyenlik ezek még származásukat is, mivelhogy nem Gallia vagy Germánia szülte őket. Hajjukkal tagadják meg így hazájukat. Kedvezőtlen előjeleket villantanak föl gonoszul és szörnyűségesen a tűzpiros fejükről és ékeségnek hiszik, amit voltaképpen meggyaláztak. Lám, hajukat is rontja a festékanyag égető ereje, és az aqynak még a bármilyen tiszta folyadék állandó jelenléte is súlyos veszedelmére volna. Ártalmas a haj megújítására is a megválasztott hőség. Miféle ékesség az, amely rontással frígyes? Miféle szépség az, amely tisztátalansággal jár? Sáfrányt szór fejére a keresztény asszony, mint valami pogány oltárra? Mindazt, amit szokás szerint a tisztátalan lélek tisztelésére gyujtanak, bálványok elé szórt áldozatnak nézhetjük, ha csak megfelelő, szükséges vagy épen üdvös használatra nem fordítják, amilyenre az Isten rendelte is teremtményeit. Az Úr így szól: ki feketítheti meg közületek a fehér hajszálat vagy ki fehérfítheti meg a feketét? (Máté 5. 36.) És lám, ezek rációfolnak az Úristenre. Nini, szólnak, hiszen a fehérből vagy a feketéből mi sárját csinálunk, ami szépségben vonzóbb. No és rajta vannak bizony, hogy a fehérből is feketét mesterkedjenek, akiknek szívére telepszik az elért öregkor keserősége. Micsoda vakmerőség ez! Röstellik a kort, amelyre vágyva-vágytak. Lopásra adják a fejiüket. Visszasóváróják az ifjúságot, amelyben annyit véltkeztünk s oldalognak a komoly magaviselet kedvező idejétől. A hőlcesség leányaitól távol legyen ekkora ostobaság. Minél inkább törjük magunkat, hogy rejtgecssük az öregkort, annál jobban napfényre kerül. De vajjon fejünk ifjú voltából ered-e örökkévalóságunk? Ez az a romolhatatlanság talán, amelyet mindenkorra föl kell öltetniünk az Úr háza birtokához, amit nekünk a Háromságos egy Isten ígért? Ugyancsak jól siettek az Úrhoz s szépen ipar-

kodtok e szennyesen förtelmes világ elhagyására, ha egyszer utálatos valami nektek, hogy az örök célhoz valóban közelítetek.

Lám, nyilvánvaló, hogy Isten mutatta meg: miképen kell a gyapjúfonalakat füvek nedvével és kagylók festékanyagával összefűzniük. Bizony, amikor a világmindenség létrejöttét parancsba adta, elfelejtett bíboros és skarlátpiros bárányokat teremteni. Isten volt hát kitalálója a műhelyeknek, ahol e ruhákat szövik, melyek könnyűek és vékonyak, csupán a vételárúktól lesznek súlyosakká? Isten alkotta talán a tömérdek aranyműtyürcét, hogy beléjük foglalhassuk és megkülönböztethessük velük a drágaköveket? Isten bökte hát sebesre a füleket? Tán ő szánta arra a fájdmában először nyöszörgő gyermek kinlódását, hogy a mintegy két alá születő testrészt hegedt nyílásaiból majd nem tudom miféle díszmagok csengetyűzzenek alá, amelyeneket a pártusok fűznek rá csizmájukra boglárok gyanánt? De hiszen ami az aranyat illeti, amely titeket fényével megidéz, a pogány írások bizonyítják, hogy volt olyan nép, mely csupán bilincseket kovácsolt belőle. Nem a valóság, hanem a ritkaság avatja kívánatosá e dolgokat...

Mindenesetre iparkodnunk kell, hogy jogos megítélésre okot ne adjunk. De bizony mennyire gáncsot érdemlő valami, ha ti, akiket a szemérmesség papnőinek neveznek, szégyenteljes asszonyok módjára ékesítve, kikenten-kifenten jártok-keltek. Ugyan kevesebb van-e a nyilvános élvezet áldozatainak a rovásán? Bár ezeket bizonyos törvények kizárják a tisztos nőknek és asszonyoknak kijáró megtiszteltetésekből, de annyi biztos, hogy korunk napról-napra növekedő züllöttsége a legtisztesebb nőekkel is az összetévesztésig egysorba állította őket. A külső alakkal való szemérmetlen szédelgés a már árúba bocsátott test kísérője és adóssága, amint ezt már a Szentírás is megjegvzi. Ama hatalmas Város, amely hét halmon és tömérdek vízen uralkodik, a parázna asszony nevet érdemelte Urunktól. (Titkos Jel. 17-19.) Ugyan milyen ruházat miatt jutott e névhez? Lám, bíborban és karmazsinban ül, arannyal és drágakövel ékesen. Mily átkozottak a dolgok, amelyek nélkül az átkozott és parázna személy le sem írható.

Valaki mondhatja talán: nem szorulok rá, hogy az emberek előtt jó színben tűnjek fel. Nem törődöm az emberek szavával. Az Úr a szívet tekintti. (Ján. 1, 16, 7.). Tudjuk ezt valamennyien. Mégis ne felejtjük el, mit mondott ugyanez az Úr apostola ajakán: ismerje meg mindenki a becsületességüket. (Filipp. 4. 5.) Miért? Hogy a gonoszság egyáltalán hozzátok ne férközhessenek s az elvetemült embereknek jó példának és tanúbizonyosságul legyenek. Vagy mit jelent a mondas: világoskodjanak a ti tetteitek? (Máté 5, 14 stb.) Vagy milyen alapon nevez minket Urunk a világ világosságának? Miért hasonlít bennünket hegyen épült városhoz, ha nem világoskodunk a sötétségben s nem állunk egyenesen az alámerültek között? Ha világosságodat véka alá rejtetted, szükségszerűen sokan botlanak el benned, míg magad a sötétségben álldogálsz. Ez az, ami bennünket a világ világosságává avat: tudniillik a mi jó cselekedeteink. A jó pedig, ha ugyan igazi és teljes mértékben jó,

nem szereti a sötétséget, hanem öröme telik benne, hogy lássák és ujjong a gáncson is, amit reája szórnak. A keresztény szemérmességnek nem elég, hogy létezik, hanem nyilvánosságot akar. Oly nagynak kell lennie bőségének, hogy a lélekről kiáradjon a ruházatra is, a lelkiismeret szentélyéből rávésődjék a külső magatartásra s mintegy kívülről szemlélje házatáját, mely a megőrzött hittel örökre egybehangzó. Kössünk utilaput minden olyan gyönyörűség talpára, melynek puha és bágyasztó mivolta asszonyosan gyöngére sorvasztja a hit erejét. Bizony nem tudom, hogy a karperecek gyűrűihez szoktatott csuklók elviselnék-e a kemény láncok borzalmait. Nem tudom, vajjon a boglárokkal ékes láb eltűrné-e a kötelek szorítását. Félek, hogy a gyöngyfűzérrel, smaragddal terhelt nyak pallósnak nem adna helyet.

Álljatok elő hát a próféták és az apostolok kenőcseivel és díszével ékesen, gyűjtsetek csillogó fehér színt az egyszerűségből, pirosat a szemérméből, szemetek festékje legyen a tartózkodás, ajkatoké a hallgatás, fületek díszül fűzzétek be az Isten igéjét s fonjátok vállatokra Krisztus igáját. Hajtsatok fejet férjetelek előtt s éppen eléggé ékesek lesztek. Gyapjúsál sűrögjön kezetekben, vessétek meg otthon lábatokat s több tetszést arattok, mintha aranyból öntötték volna díszeteket. Öltözzetek a becsület selymébe, a szentség finom gyolcsaiba, a szemérem bíborába.

Ha így ékeskedtek, tiétek lesz az Úristen szerelme.

Városi István fordítása

AZ ORSZÁGÚT

Az országút oly szép, mint akkor éjjel,
midőn anyám dúdolt fülembé még
egy régi dalt szeplőtlen áhítattal...
Húsz éve ringatom szép énekét.

Mérnökei az útnak és időnek:
lábam, szívem most egy ütemre jár
s míg Pythagoras számai zenélnek,
a bükkönyillat homlokomba száll.

Kettő meg egy az három..., szép az égbolt!
Ó, szőlőtőkék, dombok, gesztenyék!
Kezem kinyujtom hosszan s egy marék hold
marad csak benne: nekem épp elég!

T ú z T a m á s

SZEGÉNY ASSZONY KOSARA

(Sík Sándornak.)

Irta Lőrincz Ferenc

Ki ne ismerné azokat az öreg nőket, akik a romokon élnek? Rendesen vénkiasszonyok ezek, vagy gyermektelen özvegyek. Egy-egy nagymúltú család éri bennük a végét. A nagy időnek van még anynyi omladékuk, hogy egy-egy ilyen jámbor teremtés elcsúszhat rajta haláláig. A könyv az első szokott lenni, amit kufárok kezére adnak ezekből az ablaktáblák örök sötétjébe burkolózott szobákból. De Janka néni utolsónak nyitotta meg a könyvszekrényt. Mert Janka néninek valaha volt ura, és mintha a szekrények nehéz, fekete ajtóin mögött az ura lelkét őrizte volna.

Mikor rákényszerült, hogy megnyissa ezeket az ajtókat, akkor is sokáig csak az ócskább darabokat bocsátotta áruba; szentül hitte, leáldozik az élete napja, mielőtt a felső polcokhoz kellene nyúlnia. Úgy álltak ott a drága könyvek harminc éve mozdulatlan csendben, mint megannyi temetői márványemlék. De Isten csodálatos módosszúra nyújtotta az asszony reszketeg életét. A polcok egyre foghíjasodtak; eljött az idő, amikor rákerült a sor Schiller összes műveire, arra a bőrkötéses díszkiadásra, amely legkedvesebb olvasmányja volt a boldogult urának. Minden esti lelki tápláléka, mint a Biblia.

Sokáig állt egymagában az öt bőrkötéses könyv s talán megmentette volna az öregasszony nagy nélkülözések árán is, ha nem lett volna szenvedélye. De volt. A magános nőknek majdnem mindig van valami titkos szenvedélyük. Janka néni a kárhozátig szerette a teát vajjas kenyérrel. Ártatlan szenvedély volt ez, de Janka néni nagynak érezte a súlyát és hónaponként meggyónta, hogy pazarlás bűnébe esett.

Az Isten olyan megpróbáltatás elé állította, hogy akkor kínáltak neki vaját a második világháború kellős közepén, amikor már semmi eladni valója nem volt, csak a díszkötéses Schiller. Hát bűnbe esett. Becsomagolta a könyveket alul újságpapírokba, afölött régi csomagolópapírba, legfelül egy ív fehér papírba s elküldte a szülővárosába annak a boltosnak, aki már az ő lánykorában híven szolgálta a családot, ha bajban volt. Messze vidéken élt ez a boltos, de Janka néni még a fővárosból is hozzá küldte áruba bocsátandó jószágait, mert úgy van, hogy itt bűnösök az emberek és becsapják a szegény, tudatlan, tehetetlen öregot.

A pénz a gyászos küldemények után négy-öt napra szokott megérkezni. Most is az ötödik napon kopogtatott be a postás Janka nénihez, de nem pénzt hozott, hanem nagy hivatalos levelet. A levél félig nyomtatva, félig ceruzával írva. A ceruzairást alig-alig tudta elolvasni és amúgy is zavaros volt. Csak annyit értett, hogy könyvekről van benne szó, meg különösképpen a vajról. Olyan volt az egész, mint mikor egy álomban különböző távolos dolgok furcsán összekeverednek. A szegény öregasszony teljesen megzavarodott tőle. Ment a házmesterhez, mert valami hivatalos írásnak vélte. A házmester is csak annyit okos-

kodott ki belőle, hogy a levelet a posta küldte, és hogy Janka néninek el kell mennie csütörtökön reggel Lovarda-utca 1. szám alá. A Magyar Királyi Posta kártérítési osztálya volt itt, kivéve egy ócska barakba a város szélére, mint valami kellemetlen függvénye a hatalmas, kiváló üzemnek. A járványkórházakat szokták úgy elhelyezni a kisvárosok szélén. A barakk nagy részét raktár foglalta el. Az iroda szűk volt s a posta többi irodáihoz képest kissé szegényes.

Egy bádoglappal borított asztalon felbontott, széttárt csomag feküdt. Benne összetört, megpenészedett bábos sütemények. Babák, lovas katonák és főképp sok zöldre penészedett tükrös szív. Mintha az ország összes vénkisasszonyainak lánykori emlékeit hányták volna össze ebbe a csomagba... Úgy álliak körülötte az emberek, mint egy koporsó körül. Az altiszt, mint egy hivatásos sírásó. Egy asszony zokogott. Egy fiatalember és egy lány lehajtott fővel állt s egy tiszteletreméltó úr beszélt. Mikor Janka néni belépett, az utolsó szavakat mondta, de látni lehetett, hogy az asszony az ő beszédén sírta el magát olyan keservesen. Nem paphoz, hanem kegyetlen ítélőbíróhoz hasonlított a férfi. Janka néni félreállt, kezét imára kulcsolta, szatyrát a karjára fűzte. Mert egy idő óta örökön viselte a szegény asszonyok e koldúsjelvényét.

A hangosszavú férfi egyszercsak elment. Az altiszt összecsomagolta és ölébe nyomta a jajveszékelő asszonynak a zöldre penészedett bábos süteményeket. Úgy vitte az, mint egy beteg gyermeket, akit Isten kezébe ajánlott az orvos... Mikor csend lett, Janka néni letette a hivatalos írást az asztalra. A fiatalember és a lány, akik szépek és szomorúak voltak, összehajoltak fölötte. A fiatalember aztán utasítást adott az altisztnek s röviddel később ott volt a bádoggal fedett asztalon Janka néni csomagja. Tetején hatalmas zsírfolt sötétlett. A spárgát, amelyet húsz éve őrizgetett az előszoba-szekrény fiókjában, egy görbe késsel darabokra vágták s az öt kötet Schiller szétfordult előttük. Janka néninek elállt a lélekzete, mikor rájuk tekintett. Valamennyi át, meg át volt itatva valami zsírfélével.

— Jézusom, de kár — mondta a lány és Janka néninek megeredtek a könnyei.

— Szegény jó uram, ha látná! Soha, soha nem adtam volna el, de...

A fiatalember belevágott a szavába. Jó ember volt. Nem szerette a sírást hallgatni.

— A nagy melegben valamelyik csomagból kiolvadt a vaj és elöntötte ezeket a könyveket. Így nem továbbíthatjuk. A többit is tönkretetheti. Ezért küldtünk értesítést, hogy személyesen vigye haza — magyarázza a fiatalember. Mély lélekzetet vett s gyorsan tovább folytatta: Úgy látom, szabályszerűen voltak csomagolva, a kár tehát a postáé. Megbecsültetjük és kifizetjük önnek.

Hanghordozásában igyekezett utánozni a fölöttesét, de érzett a beszédén: örül, hogy az öregasszony könnyeit nem kell táplálnia. Bűn volt ez a könnyelmű öröm, bűn a kenyéradójával szemben. A főnök a nyitott ajtón át hallotta a fiatalember hangját és megfordult a székén, kiáltott kemény hangon:

— Vass úr!

A fiatalember bement. Az ajtó mellett újra csak rés támadt és halani lehetett kívül a főnök hangját.

— Nos, maga sem fog ezen az osztályon boldogulni. Itt nyúl szívvel nem lehet előre jutni. Magának itt az a kötelessége, hogy a pósta érdekeit képviselje és arra törekedjék, hogy minél kevesebb kárt szenvedjünk. Ide figyeljen, van egy kettős szabály. Fizetni csak akkor kell, ha egészen világos, hogy a törvény a póstát elmarasztalná. És akkor is csak annak, akinek van esze és ereje hozzá, hogy a jogait érvényesítse. Ne felejtse el, fiatal barátom, a törvény az erőseké. Maga még fiatal, magának ez fülsértően hangzik. Ne higgye, hogy jól cselekszik, ha gyámoítja azt a koldúsasszonyt. Magának itt más a kötelessége, s a legnagyobb bűn, ha az ember gyávaságból, gyengeségből, érzékenységből kitér a kötelessége elől.

Keményen szólt. A fiatalember érezhette, hogy a főnöke szép életpályáját csak ilyen bölcséleti talajon lehetett végigfutni. Ebben a pillanatban kissé szánalmasnak érezte magát.

— Nos, majd megmutatom én magának, mi a teendő ilyenkor.

A szék megreccsent és a főnök háta mögött a fiatalemberrel megjelent az ajtóban. Odament a kibontott csomaghoz, kezébe vette az egyik meggyalázott kötetet és ridegen odaszólt az asszonyhoz:

— Hová küldte ezeket a könyveket?

A fiatalember csodálkozott. Hiszen ez a kérdés egyáltalán nem tartozott a tárgyhoz, neki esze ágában sem lett volna feltenni. Az asszony elsápadt tőle.

— Uram! Isten látja lelkem, nem akartam eladni. Meg akartam halálom órájáig őrizni ezeket a könyveket. Éheztem inkább, csak megmaradjanak; de végül is bűnbe estem. Vajat kínáltak, egy éve nem ettem vajaskenyeret és úgy szeretem! Istenem, hogy szeretem! És most itt van, megbűnhődtem érdemem szerint. A vaj ráfolyt a könyvekre, most aztán se könyv, se vaj. Ó, hogy büntetik egy gyenge öregasszony eltévelyedését!

Egészen zavarodottan nézett, mire a beszéde végére ért.

— Se vaj, se könyv... Se vaj, se könyv — mormogta. A fiatalember keserűen nézett rá, a lány meg a fiatalemberre úgy, mintha azt sajnálná, nem is az asszonyt.

— No, jól van — mondta a főnök. — A bűnét csak szépen imádkozza le, ez nem miránk tartozik. Különben úgyis megbűnhődött érte. A kár megtérítéséről ugyanis...

— Úgy, igen; igen, mondta már a fiatalúr, hogy megtérítik. Ó, az Isten áldja meg magukat, milyen jó emberek!

Egy pillanatra a főnök is mintha zavarba jött volna.

— Várjon — mondta, — rosszul értette. Épp azt mondom, hogy a kár megtérítéséről nem lehet szó, mert a könyvek nem voltak szabályszerűen csomagolva.

— De, hiszen tetszik látni, háromszorosan is becsomagoltam.

— Csakhogy a könyveket szabály szerint kartonba kell csomagolni. Nem tudta?

— Nem — felelte az asszony. — Még sohasem láttam kartonba csomagolt könyveket. Szegény boldogult uram is csak így szokta mindig, pedig az tudta a törvényt.

— Nem jól tudta. Az is szabálytalan volt.

A főnökön némi idegesség vett erőt, a szekrényhez ment, annak az aljából előkotort egy régi, penészes szabályrendeletet. Fellapozta és valóban ott állt benne a törvény, hogy a könyveket kartonba kell csomagolni. Olyan törvény volt ez, amelynek az volt a sorsa, hogy szekrények fenekén heverjen. Soha senki nem látta, sem kifüggesztve, sem könyvbe foglalva. De megvolt, ott volt nyomtatásban a szekrény fenekén. A főnök nagyítót tartott az apróbetűs írás fölé, úgy mutatta az öregasszonynak.

— Hm... hm... — szolt az asszony, — de hát hiába minden, nem lehet deklit kapni... Háború van...

— Háború van!

Nehéz gördülése, nagy súlya volt ennek a két szónak az öregasszony ajkán. Akik ott voltak, talán soha így nem hallották kiejteni.

— Hajjajj! — szót egy rekedt hang a főnök háta mögött. A sarokban külön asztal mellett egy ötven év körüli nő ült és leveleket rendezgetett. Arra fordultak mindnyájan, de aztán mintha valami méltatlan dolog történt volna velük, visszakapták a fejüket.

A főnök most még keményebbre fogta szavát.

— Hogy háború van vagy nincs, az nem tartozik miránk. Nem mi csináltuk a háborút. Ha a háború miatt nincs karton, azért nem károsulhat a pósta.

— De hiszen az állam íratta ki mindenhová, hogy takarékoskodjunk és a pósta is az államé — siránkozott az öregasszony.

A főnök mosolygott, az ötvenéves asszony is, de a két fiatal nem.

— Nézze — mondta a főnök, — nem étünk rá politikálni. Viszi a cókókját vagy nem?

— Nem én! — felelt az asszony, — az uram is kártérítést követelne, ha élne...

— Nem! Hát, ha nem viszi, akkor majd elküldöm póstán. Megfizeti a portót oda-vissza és még innen a lakására, azonkívül az átcsomagolási költséget. Szép kis összeget tesz ki így együtt.

— Jaj Istenem, nincs nekem pénzem!

— Pedig ha sokat követelőzik, még perköltséget is fizethet.

— Jóságos Isten! Hát miből fizetnék? Ellicítájják majd a kis maradék holmimat. Viszem már, jó uram, viszem!

Nekiállt összecsomagolni a könyveket. Tehetetlenül kapkodott, jó volt, hogy az altiszt segített neki. Míg hátrafordult, a lány még egyszer belenézett a fiatalember szemébe, aztán csendesen kinyitotta az íróasztala fiókját, átlátszó papírba csomagolt vajaskenyeret vett elő onnan, két egymásra borított, széles karajt. És míg a főnök is másfelé nézett, belecsúsztatta az öregasszony kosarába.

Az öregasszony sirt és sietett el, mintha menekülne.

— Na látja, milyen egyszerű, és ez az igazság — mondta a főnök a fiatalembernek, mikor az altiszt betette Janka néni után az ajtót.

— Megkárosította volna a póstát legalább annyival, amennyi a félhavi fizetése. Mondhatom, jó üzletet csinál magával a kenyéradója.

A leány még egyszer a fiatalemberre nézett.

— Szegény asszony! — sóhajtotta.

A főnök is a fiatalemberre nézett és neki beszélt, mintha az sóhajtott volna.

— Eh, szegény asszony!... Aki ilyen hivatalt visel, az nem érzékenyülhet el. Különb is jegyezze meg, barátom, az eszére hallgasson mindig, ne a szívére. Ha az eszére hallgat, sokra viheti; tehetséges ember, karriér előtt áll. De ha a szívére hallgat...

— Akkor boldog lesz! — mondta a rekedt hang a satokban. Szemtelenül mondta az ötvenéves asszony, aki már nem akart karriért csínálni. Tompán, rekedten mondta, majdnem bután hangzott.

A főnök bement a szobájába. A fiatalok meg látták, amint Janka néni elhalad az ablak alatt s átmegy az úton, düledező csomagját a csipőjére támasztva. Ment, nyögött, sántított a teher alatt. Hóna alatt az igazság, kosarában a szeretet.

FIAM SZEME

Kék is, mély is, mint a tó,
vidám is, meg álmodó,
nem ismer még semmi rosszat,
mi vagyunk ám csak a rosszak,
öregen...

Kék is, mély is, mint a tó,
Istenem, de megható,
mintha magam látnám szembe
gyerekszemmel egy tükörbe,
öregen...

Kék is, mély is, mint a tó,
őt is várja a való,
megismer majd minden rosszat,
nem lesz talán nálam rosszabb,
öregen...

Kék is, mély is, mint a tó,
messze még, de biztató,
egyszer ő is néz majd szembe
egy álmodó gyerekszembe,
öregen...

Kék lesz, mély lesz, mint a tó,
vidám is lesz, zsongító,
csillag esik, csillag följön,
én sem leszek már a földön,
sem ifjan, sem öregen...

Garamszegi József

KÉRDÉSEK ÉS TÁVLATOK

Gyakran hallani azt a nézetet, hogy a modern világ egyre kereszténytelenebbé válik. S valóban, rengeteg adalékot tudna felhozni bárki arra a tolyamatra, amelyet a nyugati nyelvek a latin gyökerű és képzésű, nem éppen könnyű hangzású „dekrisztianizáció” szóval szoktak megjelölni. Régi igazság azonban, hogy a közhelyes megállapításokkal mindig óvatosan kell bánnunk, s ez az igazság ervényesül itt is. Mert a kérdés sem nem olyan egyszerű, sem nem olyan egyértelmű, mint amilyennek látszik.

Hogy nem olyan egyszerű, nyilvánvaló lesz nyomban, ha csupán két tényre gondolunk. Az egyik az, hogy a világ soha sem volt keresztény; azokban az időkben, amikor a kereszténység a legvirágzóbbnak tünik fel, a hit nem lépte túl Európának, a legkisebb kontinensnek határait. A másik tény, hogy a szentségekhez járulások száma még az egyes országok egész népességéhez arányítva is messze nagyobb napjainkban, mint a kereszténynek mondott műveltség történelmi fénykorában, egy Szent Lajos Franciaországában vagy az Árpád-házi szentek Magyarorszáგában. Nem kétséges az sem, hogy az olyan papi vagy szerzetesi hivatások, amelyeket kizárólag a személyes szentség eszménye hevít, sokkal, de sokkal tömegesebbek ma, mint századokkal ezelőtt. De egyértelműnek sem egyértelmű a kérdés, mert amikor „dekrisztianizációról” beszélünk, akkor voltaképen csak egyik vonatkozását ragadjuk meg az általánosabb jellegű és kihatású valóságnak. Annak nevezetesen, hogy nem egyedül a kereszténység megtagadását tapasztalhatjuk, ami végeredményben csak a keresztény tájakat érintené, hanem egyetemes jelenséggel: a vallásnak mai helyzetével állunk szemben.

Jacques Leclercq szerint — akinek személyére az Osservatore Romano ismertetése is felhívta a figyelmet s akinek egyik nagy tanulmányával legutóbb foglalkoztunk. — ez az utóbbi mozzanat az, amiből ki kell indulnunk, hogy a keresztény ember helyes és időszerű magatartását meghatározhassuk.

* * *

A vallásos érzés a túlvilággal való törődésből táplálkozik — állapítja meg Leclercq abban az írásában, amelyet „Szemléleti változás a kereszténységben” címmel a jezsuita *É t u d e s* tett közzé. Tételét nagyjában el is fogadhatjuk. A modern szellemiségnek viszont van egy lényeges irányzata, amely haszontalannak vagy károsnak ítéli ezt a törődést s az ember figyelmét — kizárólag a földi világra kívánja összpontosítani. Ez az irányzat mindenütt hat és eleven, a kínaiak, hinduk, muzulmánok közt épp úgy, mint a keresztények közt. A szakítás nem teljes és egyetemes, de legerősebben — emeli ki Leclercq, nyilván a francia helyzet alapján —, éppen a kor két vezető társadalmi csoportjában, a magas értelmiség és az ipari munkásság körében észlelhető. Velük szemben a közbeeső csoportok, amelyek inkább konzervatív hajlandóságúak, többé-kevésbé őrzik még a vallási hagyományt is, mint egyet a sok között.

Bár a hitüket valóban élő s a hitet más dolgokkal össze nem vétő keresztények száma örvendetesen növekszik, bizonyos, hogy a keresztények széles tömege is főleg hagyományból keresztény. Nekünk ezt — amennyiben csak hagyományból ragaszkodik valaki hitéhez — első-sorban természetfölötti szempontból kell fájálnunk; de legyünk tisztában azzal, hogy közvetlen és földi vonatkozású nehézségek is hárulnak ránk belőle. Annak ugyanis, hogy a kereszténység sokaknál csak hagyomány, egyik következménye, hogy a vallásosság külső megnyilatkozásainak közönségét részben (egy-egy országokban talán nagyrésztben) olyanok szolgáltatják, akik ragaszkodnak az áltaiuk megszokotthoz, annak minden formájában. Többek közt ennek lehet betudni, hogy oly gyakran rónak terhünkre kapcsolatot, a katolikus vallásosság és a konzervatívizmus politikai, szociális és egyéb formái között. Viiágos, hogy ez az állapot nem egészséges. Ha tehát mi valóban hisszük, hogy Krisztusban az igazság, és hogy ettől az igazságtól függ a világ üdve, akkor rajta kell lennünk, hogy ez az állapot meg is változzék.

A fentiekből magyarázható, hogy Franciaországban az apostoli buzgóságú emberek figyelme különösképen ama két társadalmi csoport felé fordul, amelyeken az emberiség jövője nyugszik, s elhanyagolják a középrétegeket, amelyek értelemben, bátorságban, életerőben „közepesek”, s hogy mind több nyugaton az olyan pap, aki papi hivatása mellett ipari munkás vagy tudós kíván lenni, de semmiképp sem banktisztviselő vagy kataszteri nyilvántartó. Franciaországban, ahol a társadalmi átalakulás tudatosodása különösen éles, ez a magatartás szinte nyugtalanságot is kelt, mert egyes lelkipásztorok már-már készek arra, hogy otthagyják a hűséges régi nyáját és az elvesztett mezők visszaszerzésére menjenek.

A feladatok és a kilátások mindenestire merőben mások, mint eddigel. Azeiótt mindenki egyetértett a vallás szükségességében. Vitakoztak az igaz valásról, a vitákból még háborúk is kerekedtek, de senki sem vonta kétségbe, hogy van egy vallási igazság és hogy a vallás lényeges kelléke az életnek. Ma viszont a vallások egy mélyreható és tevékeny mozgalommal találják magukat szemben, amely azt is tagadja, hogy egyáltalán léteznék vallási kérdés, és fennen hirdeti, hogy az emberi nem további haladása megköveteli a vallással való törődés teljes elhagyását. A megszokott szellemi magatartás nem is segít itt semmit. Hasztalan magyarázgatnók azt, hogy miként kell helyesen felfognunk a kereszténységet, ha nem feleltünk meg már előbb arra a kérdésre, hogy szolgál-e valami jóra egyáltalán a kereszténység, nem inkább ártalmas-e, és hogy azon az állomáson, ahová az emberiség eljutott, nem túlhaladott szakasz-e már az egész kereszténység. Ebben a kérdésben és a rája adandó válaszban látja Leclercq a tulajdonképeni ugrópontot, amely az összes keresztény hitközösségek számára ugyanaz. Mielőtt Krisztus üzenetének hiteles értelmezése feől perbe szállnának katolikusok és protestánsok, előbb meg kell szerezniök a „polgárjogot” Krisztus részére a modern világban.

* * *

Lélektani szempontból manapság az első vallási kérdés nem az, hogy a sok közül melyik az igazi vallás, hanem az, hogy általában a vallásnak lehet-e és kell-e, hogy legyen szerepe? Ez annyira így van — mutat rá Leclercq —, hogy amikor egy hitetlen Franciaországban meqtér, a leggyakoribb eset, hogy mihelyt szükségesnek itéli valamely valláshoz tartozását, nyomban és mindenestül elfogadja a katolicizmust. Holott az észszerű menet az lenne, hogy előbb elismeri Isten létezését, azután Krisztus istenségét, végül az egyház isteni küldetését, megtartva így nagyjában a hitvédelmi könyvek szerkezeti rendjét. A pszichológiai folyamat azonban nem ez. Ha egyszer tudatossá vált valakiben a vallás szükségé, megtörtént a választása is: odafordul ahhoz a pozitív valláshoz, amelyet maga előtt talál, Franciaországban a katolikus valláshoz. Áll ennek a fordítottja is. Mihelyt kilép abból a zárt körből, ahol mindenki vallja hitét, minden vallásos ember ugyanazzal az egy kérdéssel találja magát szemben: ér-e valamit és jó-e valami a vallás? S a mai embernek, ha bizonyos értelmi fokra eljutott, egyre nehezebb lesz kitérnie e kérdés elől, mert még ha emberi környezete teljesen vallásos is, a sajtó, a könyv, a rádió, a mozi más szemléletet képvisel vagy tükröz. A mai világ legsúlyosabb veszedelme keresztény szempontból, nem a tevékeny vallásellenesség, hanem az eltökélt és nyugodt vallástalanság. S e tekintetben felől — írja Leclercq —, hogy a katolikusok jökora többsége tévedésben ringatja magát.

Mind az értelmiségiek, mind a munkások körében tanúi lehetünk annak, hogy előállott és mindinkább kialakulóban van a hitetlen embernek az a típusa, aki sem nem papellenes, sem nem egyházellenes, de csak azért nem az, mert a vallási kérdés egyszerűen megszűnt létezni számára. Ez annyira más, mint a multban ismert magatartások, hogy a legtöbb katolikus — állítja Leclercq — még elképzelésként sem tudja lehetőknek tartani. Pedig a rideg valóság az, hogy e békés vallástalanság szemüvegén át nézve a vallás semmiféle igazság-problémát sem támaszt. A vallás ebben a szemléletben csak egyike a sok jelenségnek, amelyeket pszichológiai, szociológiai, vagy történeti szempontból tanulmányozhatunk. Szenvedélyes hévvel szentelheti magát valaki ennek a munkának, mi több, a legélénkebb rokonszenvet is érezheti a vallási tanítás és a vallásos élet iránt anélkül, hogy bármi formában is felvetné az igazság kérdését.

Amikor a katolikusok látják, hogy egy hitetlen érdeklődik a vallás iránt, tisztelettel szól róla vagy még magasztalja is a szolgálatokat, amelyeket a vallás az emberiségnek tett, akkor általában azt hiszik, hogy az illető már a meqtérés útjára lépett. S így is volt ez hosszú időn át. Az a hitetlen azonban, akiről ma kell beszélnünk — mondja Leclercq —, túliutott ezen. Elismerheti a vallás és az egyház érdemeit a multban, elismerheti például, hogy az egyház megmentette a civilizációt a középkorban, vagy hogy a kereszténység volt a forrása minden modern haladásnak, elismerheti annál könnyebben, mert másfelől hozzáfűzi, hogy a fejlődésnek ez a szakasza már mögöttünk maradt, s az emberiség új korszakba érkezett, mikor is a vallásnak nincs többé semmi hasznosága. S Leclercq úgy látja, hogy a magas értelmiség köréből nem keve-

sen annál nyiltabban és őszintébben nyilvánítják rokonszenvüket a kereszténység iránt, minél tökéletesebben elszakadtak tőle. Szívesen és örömmel jönnek össze hívő katolikusokkal, mert azok egy letűnt kor maradványainak tűnnek fel előttük, érdekes őslényeknek, akiket még élő állapotban lehet vizsgálni és elemekre bontani. Mindaz, ami a valláshoz kapcsolódik, a folklore és a régészeti ingerével hat rájuk. Így azután a katolikus, ha azt hiszi, hogy rokonszenves érdeklődésükben a megterés sugarát fedezheti fel, körülbelül úgy jár, mint a macska, amely, ha simogatják, azt képzei, hogy aki simogatja, maga is macska szeretne lenni.

A katolikusok túlnyomó része egyáltalán nincs tudatában a dolgok ilyen alakulásának — állapítja meg Leclercq. A mi szemünkben annyira nyilvánvaló, hogy a kereszténység mindenekelőtt igazság, hogy ha meg is tudjuk érteni ennek az igazságnak vitatását, az már valósággal érthetetlen számunkra, hogy valaki nyugodt meggyőződéssel állíthassa: nincs miről vitázni, nem azért nincs, mert a kereszténység nyilvánvalóan igaz, hanem mert fel sem merülhet a kérdése annak, vajjon igaz-e, ugyanúgy nem, mint ahogy nem vitázunk immár a régi görögök vallásáról. Pedig hogy megérthessük ezt a szellemi magatartást — fejt ki Leclercq —, elég, ha emlékezetünkbe idézzük a mi saját magatartásunkat más vallásokkal szemben. Hány keresztény humanista rajong, még papok is, a klasszikus mitológia finomságaiért, ír lelkes tirádákat az isteni Zeusról és az isteni Athénéről anélkül, hogy a létezésükben vagy istenségükben való hit egy pillanatra is megkísértené. S ugyanez áll az izlám, vagy a buddhizmus katolikus kutatóira is.

* * *

Vannak már mindenesetre a gondolkodó katolikusok között is sokan, akik többé-kevésbé tisztába jöttek ezzel a tényállással. Innen a mindinkább kibontakozó új magatartás vezérlő eszméje: a tanúságtétel. Meg kell mutatni, hogy mire jó a vallás. Azoknak, akik azt állítják, hogy nincs szükségük rá, meg kell mutatnunk, hogy mi nyer vele az ember. **M e g m u t a t n i !** Nem beszélni és érvelni, hanem életünkkel, annak megtapasztaltatásával bizonyosságot nyújtani. Tényekkel igazolni a kereszténység hatóképességét ezen a földön. Hatóképességét nem egyedül abban, hogy megnyitja számunkra a mennyeket, mert hiszen olyan emberek közt élünk, akik tagadják a mennyeket, sőt erőnyek tartják, ha nem is törődnek vele. Hogy ezek lelkét felszerkentsük, azt kell megmutatnunk, hogy a kereszténység eleven kovász a földön. Hogy az égbe is elvisz, azt később elmondhatjuk, de pedagógiaiilag ez nem lehet az alapvető állítás és semmiképp sem lehet az első.

Leclercq szerint tehát gyökeresen megfordult az értékek kinyilvánításának az a sorrendje, amellyel a kereszténység a siker kilátásával léphet a világ elé. S ennek megfelelően változott a helyes keresztény magatartás is. Vegyük csak szemügyre ezt.

Abban a keresztény társadalomban, amely az ókor végén szerveződött és betöltötte a középkort, a kereszténység igaz-volta vitán felül állott. Mindenkit megkereszteltek már a születésekor. A keresztény

élet feladata nem lehetett a tanúságtétel, mert nem kell tanúskodni olyasmiről, amiben teljes az egyetértés. Ebben a keresztény társadalomban, ahol mindenki kereszténynek született, a keresztény igazságot nem úgy adták a felnövekvő gyermek elé, mintha nyiladező elméje szabadon dönthetne annak elfogadásáról, mert a csalákozás nem is lehetett kérdés. Bűn lett volna még a gondolata is annak, hogy valakinek jogában állhatna a visszautasítás. Az ember egyszerűen hisz, az egész világ hisz, maga az ellenvetés is bűn. Következésképpen a hitet nem elfogadásra ajánlják, hanem tanítják, ami egészen más dolog. A hívőknek kifejtik, hogy mi mindent hoz magával a hit, amelyet bizalommal vallanak: „neked hinned kell ezt... mert te hiszel.” Oktatásról van szó, nem megértésről. Oktatásról, hogy a szellem félre ne sikoljék. Pontos formulákról, amelyek megvédik az embert az igazhitűségben. Másfelől a kereszténység belehelyezi az embert a kegyelmi állapotba, amely megnyitja a mennyeket. A keresztény élet lényeges problémája ennek folytán a kegyelem megőrzése és ha veszendőbe ment, visszaszerzése. Az egyház és az apostoli buzgalom törekvése így mindenekfölött az, hogy a keresztényeket megtartsák a kegyelem állapotában vagy abba visszavezessék, s mindez annak a szabatos orthodoxiának a keretében, amely maga is szükséges eleme a kegyelmi életnek. El kell tehát hártani a kísértéseket, az értelem es az erkölcs összes kísértéseit. Nem szabad problémák felvételére ösztönözni senkit. Teendő csak egy van: eljutni az égbe, s ennek útja oly világos. Elég ha tiszteletben tartják a parancsokat és magukévá teszik a tanítást. Hogy ne legyenek kísértései, a keresztény embert egy védett karámba zárják, ahol minden a javára szolgál. Amiről ebben a társadalomban beszélnek: apostolkodás, jótékonyaság; tanúságtéteiről nem esik szó. S még azután is, hogy a középkor integrális kereszténysége széthullt, ez marad a pedagógia. Amennyire csak lehetséges, építik a zárt körzeteket, amelyeknek célja a kereszténynek megtartás. „Megőrizni a keresztényeket”, mert az ember nem lesz keresztény, hanem az marad, miután a keresztények születésüknél fogva keresztények.

Az egyház — mondja Leclercq, akinek fejtegetései itt nagy hasonlóságot mutatnak Ida Friederike Görres helyzetrajzával — napjainkig főleg ezen a síkon mozgott. Innen az a keresztény tömeg, amelynek hite és élete a környezet függvénye; személyileg ezek túlgyakran gyenge keresztények, akik mihelyt kilépnek az egyöntetűen keresztény környezetből; elvesztik hitüket, kik nem találnak választ az ellenvetésekre mert sohasem elmélkedtek hitükről. Igaz persze, oly kevés is történt annak érdekében, hogy a róla való gondolkodásra ösztönözzék őket. S innen a hagyományok szerepét túlértékelő keresztényeknek, mind a papoknak, mind a laikusoknak, az az általános meggyőződése, hogy a keresztény-volt egyetlen útja a gyermekek megkeresztelése és keresztény légkörben való nevelése, és abbéli aggodalma, hogy a hit mindjárt elvész, mihelyt az ember nem-keresztény erkölcsök vagy gondolatok áramlásába kerül.

Mínthogy azonban a nem-keresztény, sőt keresztényellenes befolyások három évszázad óta mindezek dacára sem szűntek meg növekedni,

a vérszegény keresztények, amelyeket ez a rendszer sokat termelt, természetzerűen fogytak, úgyannyira, hogy ma már a hályogos szemek előtt is nyilvánvaló: a keresztény kénytelen egy nem-keresztény világban élni, képesnek kell tehát lennie arra, hogy a maga erejéből hordozza hitét, a kereszténység jövője pedig (a nem természetfölötti síkban) attól függ, hogy erjesztője-e a világnak úgy, amiként Krisztus Urunk szólott róla.

* * *

Mióta beszélünk keresztény tanúságtételről? — teszi fel Leclercq a kérdést. Nem nagyon régóta. „Úgy gondolom, hasztalan keresnök ezt a kifejezést a századeleji irodalomban... A tanúságtétel eszméje annak a világnak felfedezéséhez fűződik, amely megszűnt keresztény lenni. Hogy a világ már nem keresztény, közhelynek számít, de pontatlan állítás, miután a világ soha nem volt keresztény. A legtöbben ugyanis, amikor a világot említik, egyszerűen saját országukra gondolnak. Egy francia ember szájából az a mondás, hogy a világ megszűnt keresztény lenni, csak annyit akar jelenteni, hogy Franciaország szűnt meg keresztény lenni. Az én tapasztalatom szerint az 1914-es háború után kezdett felülkerekedni az a nézet, hogy Franciaország nem keresztény többé, 1930 felé pedig már általános meggyőződéssé is vált az élenjárók körében. Hangsúlyozom: az élenjárók körében, mert a konzervatív körök görccsen csúszkodtak a legtünékenyebb látszatokba is, hogy cselezzenek a valóságot. Nem tudom, hogy e pillanatban is szokásos-e, de azt tudom, a két háború közötti utolsó években az afféle szónoki „remeklések”, hogy Franciaország törhetetlenül keresztény volt és marad s hogy a vallástalanság minden jelensége ellenére az is marad mindig, gyakran hangzottak el a szószékekről, épp azokban a tekintélyes templomokban, amelyeknek prédikációi a nagyközönség szemében leginkább képviselték a katolikus gondolatot.”

Gondos vizsgálatok hiányában nem tudná megmondani Leclercq, hogy milyen arányban oszlanak meg jelenleg a katolikusok: mekkora a hagyományos tétel védelmezőinek száma, amely az egyház életét a hit megőrzésére összpontosítja, és mekkora az új tétel híveit, amely első és legnagyobb feladatnak a tanúságtételt vallja. Bizonyos azonban, hogy ez a második csoport napról-napra tért nyer, és Leclercq szerint az is bizonyos, hogy ezé a jövő.

* * *

A tanúságtétel fogalma sok tekintetben visszanyúlik a kezdeti kereszténységre. Az első keresztények magatartása a Megváltás színe előtti elragadtatás magatartása. Ez az elragadtatás tör ki minden pillanatban Szent Pálból. És a Megváltás nem csupán az örök üdvösséget adja meg, hanem átalakítja a jelen életet is, sőt az egész teremtetést — új eget és új földet támaszt. Ez az átalakulás nincs elválasztva az örök élettől, sem el nem választható attól, mert odavezet hozzá és kívülé nincs is másik út. Ha Krisztus Urunk szavait és általában az evangéliumot olvassuk, lehetetlen ellenállnunk annak a benyomásnak, hogy a

keresztény ember élete gyökeresen átalakított, alapjaiban megváltozott élet. Nemcsak láthatatlan benső lényegében, de külső megnyilatkozásaiban is. A tanítvány műveiből ismerhető fel, amelyek Jézus szeretetének tisztaságát kell, hogy kifejezzék. Isten országa ideleinn kezdődik.

Az első századok keresztényei, akárcsak a maiak, pogány világgal állnak szemben, amely előtt tanúságot kell tenniük arról: mi a krisztusi élet? A keresztény élet tájékozódása a hódítás, s ennek a hódításnak első eszköze az evangéliumi üzenetben foglalt emberi kitárulás és tisztaság értékeinek hitelesítése. A feladat tehát messze túlhaladja a kegyelemnek a megkeresztelt lélekben való megőrzését. Természetes, hogy amikor az ember a kegyelem birtokában van, meg is kell őriznie azt, ez azonban csak egyik oldala a keresztény életnek; magától értetődő dolog, feltétel és kiinduló pont. A mai tanúságtétel szintere azonban — figyelmeztet Leclercq — mégis más, mint a kezdeti kereszténységé, s ennek megfelelően némileg márnak kell lennie a modern keresztény magatartásnak is. Az első keresztények olyan világgal találják magukat szemben, amely általában elfogadta a vallási eszmét, amelyben tehát a jelen élet és a jövő élet összekötése nem ütközött semmi előítéletbe. A mai világ viszont elhárítja magától a túlvilággal való foglalkozást. Mintha válasz lenne ez azoknak a keresztényeknek, akik a kegyelemnek a földi tevékenységtől különválasztott megőrzésével akarják biztosítani boldogságukat, mit sem törődve egy jobb világ kinunkálásával. A modern szellem viszont ezen a földi világon akar dolgozni, mit sem törődve a túlvilági léttel. Két kizárólagosság áll itt szemben egymással. — mindkettő meddőnek látja a másikat.

Korunk keresztényeire így az a nagy feladat vár, hogy „rehabilitálják” a kereszténységet, megmutatva, hogy a túlvilággal való törődés a földiek tekintetében is átalakító cselekedet. Teológiai szempontból — mondja Leclercq — ez pontosan így van, miután az ember abban a mértékben tanítványa Krisztusnak, amely mértékben Krisztusi követi az emberek szeretésében s ez a szeretet cselekedetekben nyilatkozik meg. Kötelességünk, hogy hangsúlyt helyezünk erre a földi tevékenységre, ugyanakkor természetesen kötelességünk marad az is, hogy soha el ne veszítsük szemünk elől a földiek és az örökkévalók kapcsolódását. Mert a kereszténységnek lényegi célja nem az, hogy átalakítsa ezt a világot, a lényegi cél változatlanul az örök élet; ahhoz azonban, hogy oda eljussunk, már itt a jelenvalókban kell cselekvőknek lennünk. Ebben van éppen a keresztény szintézis.

Tanulmánya befejezésében Leclercq is nyomatékosan kiemeli, hogy ezt a keresztény magatartást és szemléletet, amely ma oly élesen élünk rajzolódik, minden időben megtalálhatjuk a kereszténység és az egyház életében. Teljesen ez soha nem ment feledésbe. Az az eszme azonban, hogy a tanúságtétel kötelességének kell uralkodnia az egyház egész életében, kétségkívül olyan szükséges vonása ma a kereszténységnek, hogy ennek állandó szemmeltartása nélkül aligha érezhetjük magunkat keresztényeknek.

Mihelics Vid

SZEMLE

EGY ÚJ SZENT: MAZZARELLO MÁRIA

A Szentévben és az azt követő mostani időben az Egyház egymásután emel oltárra olyan szenteket, akik nemcsak magukat adták oda egészen az isteni szeretetnek, nemcsak maguk álltak bele Isten iránti szeretetből az embertestvérek szolgálatába, hanem a segítőársak egész légióját is állították ebbe a munkába. Ezek a „mai” szentek majdnem mind a szociális gondolat hősei, a közösségi érzés hordozói, az egész világot átfogó keresztény szeretet megvalósítói, olyan szerzetes-társulatok alapítói, amelyeknek tagjai aktív munkájukkal szolgálják az emberi közösséget.

A XIX. század legvirulóbb, legelterjedtebb kongregációja a nagy nevelő, Don Bosco alapította Szaléziek Társulata. Az alapító egyszerű és szegény parasztfiú volt, ismerte a társadalom kivetettjeinek sanyarú sorsát, akikről az olasz filmek, a Susa (Sciuscia == az olasz cipőtisztító gyermekek tréfás neve) olyan megrendítő képet rajzol: ezekért akart élni, ezekért akarta felemelni, ezekből akart dolgozó embereket faragni.

Élete derekán egyszer Don Bosco, mintegy álomban kislányokkal látta magát körülvéve, akik beléje csimpaszkodva könyörögtek neki: segits rajtunk! — A Szent elhárító mozdulatot tett: Elég bajom van a fiúkkal! Erre a lányok mögött egy sereg nővért pillantott meg, akik a lányok közé vegyültek és segítőnkre siettek.

Mikor ez a látomás történt, Mornesében egy egyszerű, tanulatlan parasztlány, Mazzarello Mária már maga köré gyűjtött egy csapat fiatal lányt, akiket varni tanított s mikor ezzel kenyert adott a kezükbe, alkalmat talált nevelésükre is. Ennek a kis csoportnak lelki vezetője, Don Pestarino egy napon Torinóban találkozott Don Boscóval, s a szent egyénisége oly elhatározó hatás-

sal volt rá, hogy a szalézi atyák sorába lépett. Rajta keresztül ismerte meg Don Bosco a varróiskolát, melynek vezetői Szeplőtelen Szűz Maria Társulatának (később halálból Segítő Szűz Maria Társulatnak) nevezték magukat. Don Bosco napirendet írt számukra, meglátogatja és segíti őket, majd később — látomásának hatása alatt — belőlük alakítja meg Társulatának női ágát. Mazzarello Mária a szent leghűségesebb tanítványa, gondolatainak legmegértőbb megvalósítója lett, s élete végéig (1881. május 14.) vezetője maradt a gyorsan terjedő kongregációnak. Az alapítás utáni első két esztendőben tíz új házuk alakul, 1938-ban Mazzarello Mária boldoggáavatásakor már mintegy ezer nővér dolgozik a kapitalista társadalomban oly mostoha sorsban élő dolgozó fiatal lányok sorsának javításán.

Mazzarello Mária a szenteknek ahhoz a csoportjához tartozik, akik mélyen vallásos családból születtek, és bölcsőjüktől sirukig töretlenül és egyenesen, haladtak az Isten útján. Nem rendkívüli egyéniség, nem nagy koncepciójú kezdeményező, hanem csupán egészen Istennek átadott lélek. 1837. május 9-én született, Mornesében, a Monferratói szőlővidéken, mint hétgyermekes szegény földművescsalád legidősebb gyermeke. Iskolát alig végzett, maga sem tudta, hogyan tanult meg olvasni. Robusztus erejű parasztlány, akinek a kezében ég a munka; miközben lelke az Istenbe merül, férfiakat megszegényítő tempóban dolgozik apja földjén. Egy tifuzsos nagybátyja önfeláldozó ápolása közben megbetegszik és örökre elveszti dozzadó erejét. De ami emberi számítás szerint a legnagyobb szerencsétlenség lenne, az az Isten terveiben a legnagyobb kegyelmek forrása. Egy napon Isten látomásban a szülőfaluja melletti domboldalon egy hatalmas kolostort mutat

neki, melyben nővérek szorgoskodnak fiatal lányok körül. Anélkül, hogy a látomás értelmét meg tudná fejteni, ekkor határozza el, hogy a magához hasonlóan erős fizikai munkára nem alkalmas lányokon segítsen. Ez a kis kezdeményezés találkozott 1860-ban Don Bosco mozgalmával. Mind a két alapító a kisparaszti rétegből származott, és saját osztályához sohasem lett hűtlen. Mindig a magukhoz hasonlók apostolai maradtak. Mazzarello Mária (mint a nemrég boldoggá avatott Placida Viel is) éppen paraszti éretnyek egyszerűsége, romlatlansága, alázata, gyermeki lelkülete révén lett alkalmas eszközzé az Isten kezében, hogy a gyermekek nevelője, s egy egész nagy szerzetescsalád anyja és vezetője legyen. Feljegyezték róla, hogy mint általános főnöknő legtanultabb nővéreit is szerette megfizni egészen alacsony fizikai munkákkal: „Azt akarom, hogy az ilyenfajta munkákat is megtanuljátok, mennyi fáradsággal járnak és így jobban megbecsüljétek azokat, akik ezeket végzik, és nagyobb elnézéssel legyetek azok iránt, akik esetleg hibáznak.”

Ez a szellem megövta a Szalézi nővéreket attól, hogy elpolgáriasodjanak,

„IGÉRE VÁR A NÉP“

Hozzászólás a falusi pasztoráció új problémáihoz)

A Vigilia januári és márciusi számban két nagyon is időszerű cikk foglalkozott a falusi lelkipasztorokodás új problémáival. Mindkét írás komoly felelősséggel és jó meglátással nyúl hozzá ehhez a napjainkban oly döntő kérdéshez. De éppen azért, mert a falu lelki fejlődésének új távlatokat adó kérdéssről van szó, úgy véljük, nem lesz fölösleges, ha hozzászólásunkkal — amely belülről, a parasztságból jön — mi is előbbre visszük egy lépéssel ezt a legjobbkor felvetett problémát.

Köztudomású, hogy a magyar falu életében a múltban milyen döntő szerepe volt mindig az általánosan elfogadott és mindenkire kötelező, ha-

és úgynevezett „üri“ szerzetté legyenek. Megmaradtak az alapítók szándékához híven a szegények szolgálóinak. Don Bosco bölcsen járt el, meghagyva a tanulatlan parasztlányt gyakori alázatos könyörgései ellenére is a Társulat élén, mikor erre a tisztségre ismételtlen egyhangúlag megválasztották. Nagy alázata, egyszerűsége, kifogyhatatlan leleményessége, szívjósága, anyai lelkülete tették őt vonzóvá a növendékek és nővérek előtt. Mint Don Bosco, ő is, a nap minden órájában rendelkezésére állt nagy családjában minden tagjának. Figyelmeztetéseit, intéseit oly szeretettel, tapintattal tudta intézni, hogy soha senkinek a szívében nem maradt keserűség és megbántottság. Ebben nagy példa lehet ez az egyszerű lélek egyszerű minden vezető, szülő, előjáró előtt, aki állandóan ki van téve a kísértésnek, hogy a reábizottakat megtörni és megalázni próbálja, és így soha nem gyógyuló sebeket és töréseket okoz azok lelkében, akiket felemelni és Istenhez közelebb vinni lenne hivatva.

Mazzarello Máriának, akit az Egyház június 24-én emelt a szentek sorába, talán ezek a legfőbb mondanivalói számunkra.

gyományos társadalmi rendnek. A benne élőknek úgyszólván minden tettet és szavát, az élet minden mozzanatát szigorú korlátok határozták meg; és aki ezeken mégis megpróbálta túltenni magát, azt menthetetlenül kivette, kiszörta magából a falu iratlan rendje.

Ez viszont már nem mondható el a ma falujáról. Mert annak életében — főleg az elmúlt évtized alatt — nemcsak anyagi, gazdasági vonalon ment végbe gyökeres átalakulás. hanem szellemi, lelki sikon is valami megdöbbentő, világosságot kereső, benső mozdulás figyelhető meg. A régi, megkövesedett falusi életet ma már

ezer szál fűzi a külvilághoz. Nemcsak az ujságok, vagy a rádió által; a tanult fiak, vagy rokonok, a gyárakban vagy egyéb munkákra ment falusiak kétségtelenül a forradalmi változás elősegítői. Nem kis feladatot jelent a lelkipásztor számára, amikor az otthon megmaradt régi nyáj és a városi hatás kettős együttlétével kell számolnia. De nemcsak erről van szó.

A magyar falvak túlnyomó többsége ma is megmaradt „falusinak”. Szánt, vet — és minden vasárnap elmegy az Isten házába. De vajjon ez az „otthonmaradt” falu a régi, konvencionális szokások béklyóiban éli-e még egyhangú életét? Szó sem lehet róla! Természetes, hogy most is temérdek hagyományos szokás él még ilyen, vagy olyan — és főleg módosított — formában; s ezek jórésze — legyünk őszinték — kívánatos is, hogy fennmaradjon. A falu lelke azonban már új távlatok felé bontogatja szárnyait.

A régi falut az öntudatlanság, a keserűségekbe való beletörődés jellemezte. Az új falu már igényli a tudást, bele akar szólni saját sorsának intézésébe és bizvást elmondhatjuk, hogy megtette az első, talán még bizonytalan lépéseket az öntudatosulás felé. Parasztágunk túlnyomó része a két háború folyamán, messze — túl bolyongott a faluja határán. Új vidékeket, szokásokat, életmódokat ismert meg és sok tapasztalattal megrakodva tért haza. Életszemlélete, gondolkodásmódja kitágult. Megtanulta a társadalmi jelenségeket faluja határán messze túllátva értékelni, megtanulta, hogy a maga sorsára nézve tanulságokat vonjon le belőlük. De a magyar falu életszemléletében igen jelentős szerepe volt (főleg nagybirtokos vidékeken) a földreformnak is. Még alig féltévizede, hogy parasztágunk egyrésze sajátjának mondhatja azt a földet, amelyen azelőtt is ő gürccolt, és megállapíthatjuk, hogy a nehéz körülmények ellenére is nemcsak hogy anyagilag boldogult (van kenyere, ruhája, marhája, stb.), hanem ami ennél sokkal messzehatóbb eredmény: tudatossá vált előtte, hogy ime, ő is teljesértékű ember; hiszen a maga

gazdája, akinek éppúgy joga van a szóhoz, mint bárki másnak. És mind-ezeken túlmenően a technika segítségével, a termelékenység fokozása és természetesen a fentebb említett, városi-iparosodási kulturhatás is, mind-mind hozzájárult ahhoz, hogy a magyar falu az eddiginél sokkal átgömbös perspektívában lássa a világ dolgait.

Mindezeket figyelembevéve, könnyen megérthetjük, hogy parasztságunk, kiszabadulva a régi mozdulatlanságból, komoly figyelemmel tanulmányoz és mérlegel minden elébe kerülő kérdést. A legkülönbözőbb tudományok sok-sok állítása, (főleg a természettudományé) jut el hozzá és: foglalkoztatja gondolkodását.

Az öntudatra ébredező falu az állítások és kételyek kavargásában sokkal inkább „igére vár”, mint valaha. Várja az Egyház szavat az elébe tóduló kérdések özönében. Várja, hogy lelkipásztor ne csak a hitélet szorosan vett kérdéseire, hanem a modern világkép és természettudományok nagy problémáira is eligazító választ adjon. A hivatása magaslatán álló falusi lelkipásztor rendkívül sokrétű és a helyi szokásokat is figyelembevevő munkájának középpontját természetesen a szentbeszédnek jelentik. Falvaink zömében már nem áll az a feltevés, hogy másként kell beszélni az „otthonmaradt” parasztokhoz és ismét más tematikájú beszédre van szükség a városban, gyárban dolgozó falusiak között. Aki így gondolja, az még nem vette észre a falu számottevő tömegeiben végbement gyökeres szellemi változást. Beszéljen a falu lelkipásztorra bátran és világosan a tudományos kutatás mai állásáról is; elemezze a csillagos mindenségnek, a világ teremtésének és a csodálatos életnek gyönyörű isteni variációt. Hacsak nem száraz, untató az előadásmódja: én, az egyszerű parasztember álítottam, hogy a sok ezer, hozzám hasonló „itthonmaradt” szántó-vető parasztestvérem meg fogja érteni. Sőt, igényli, várja lelkipásztorától az ilyen világos tájékoztatást. De ugyanakkor és mindenekelőtt mutassa meg a lelkipásztor az e m b e r-

r é lett Krisztus magasztos vonásait és a szentek ezernyi botlásán át is Istenhez vivő útját. (Soha annyi parasztember nem olvasgatta a szentek életét, mint most). Mutassa meg az Egyház benső életének, liturgiájának értelmét, szépségét. És nem utolsó sorban az Egyház nagy történelmi multját és történelemformáló erejét is.

A város vallásos élete ma már szépen elmélyült. Ezt én, a falusi parasztember is nagy örömmel tapasztaltam. De azért aggodalommal kell megemlegetnem, hogy láttam és még nem is olyan régen a gyéren látogatott városi templomokat és jól tudom, nem kis munkát jelent a városi pasztorációnak, hogy ez a lelkesedés állandósuljon és ne csak szalmaláng legyen. S amikor a falu val-

lásos színvonalának elmaradásáról beszélünk, figyelembe kell venni, hogy a falu soha nem lobbant (és lobbant) könnyen. A falu nehezen mozdul, de ha mozdul, akkor ellenállhatatlan erővel viszi magával előre a történelmet. És a magyar falu szellemi élete most mozdulóban van.

Kimondhatatlan felelősséget jelent e lelki ébredésben lévő falu lelkipásztorának lenni. De egyben olyan nagyszerű feladatot is, amiért érdemes papnak lenni, érdemes élni és dolgozni. Valóságos világítótorony a falusi lelkipásztor, aki viharban nem alszik ki, mert hiszen rajta keresztül Krisztus világít, aki az idők és terek végtelenjén át is a „világ világossága”.

Herczeg János

A FRANCIA KATOLIKUSOK SZÁMVETÉSE

A francia katolikusok mai helyzetét méri fel a „La Vie Intellectuelle” legutóbbi számában. A. Maydiou és A. Z. Serrand, abban a vonatkozásban is, hogy viszonylik e percben a francia katolicizmus a világgatolicizmushoz, mit vár az tőle s mi az, amit valóban adhat.

Legelőször is megállapítják a szerzők, hogy a francia katolicizmus jelen helyzetében se nem uralkodó, se nem üldözött s ebből adódik kiválóan előnyös helyzete: állandó érintkezésben van az ellaicizálódott világgal, ahol az élet gazdasági, szociális és politikai szervezete alakul. Így a francia katolikus megmenekül a kísértéstől, hogy uralkodni akarjon a világon, de attól is, hogy katakombába zárkozzék. A társadalom minden rétegében így minden nap reggeltől estig együtt élnek a hívők és hitetlenek és hatnak egymásra anélkül, hogy egyik a másikat hatalmi erővel el akarná nyomni.

Így aztán a francia katolicizmus az apostolkodást úgy fogja fel, ahogy az a fogalom lényegéből következik: nem mint védekezést vagy harci eszközt, hanem mint a hit sugárzását a világba,

társadalomba. Másfél évszázad óta szerzett tapasztalatai megtanították rá, hogy nem a külső formák a fontosak, hanem az, hogy a társadalmi és történelmi változásokon át is megmaradjon hitünk és éljük Krisztusban ugyanazt az életet, amely minden korok minden keresztényének legfőbb törekvése. Ennek a sok tapasztalatnak és sok kezdeményezésnek jogán lett példája és erőforrása a francia katolicizmus a világ katolicizmusának. A két szerző most arra akar felelni, megérdemlik-e ezt az elismerést és várakozást. Meg akarják vizsgálni a tényeket, világos képet akarnak adni saját maguknak is jelen helyzetükről.

Elsősorban megvizsgálják számarányukat. Szerintük a „gyakorló” katolikusok ezelőtt húsz éve mintegy tíz százalékát tették az anyakönyvi katolikusoknak (gyakorlókon azokat értik, akik legalább vasárnap misére mennek és husvéti gyónásukat elvégzik) és ez a szám húsz év minden apostolkodása, mozgalma, ankétja, kezdeményezése után ma is tíz százalék. Ez először kiábrándítóan hangzik, de ha a számok mögött megnézzük a valósá-

got, abban meglátjuk a húsz esztendő munkáinak eredményét. Ez a tíz százalék valóban legnagyobb részét kegyelmi életet élő, az egyház liturgiájába belekapcsolódó, meggyőződéses katolikus, holott a húsz év előtti tíz százalékban még igen sokan hagyományból és inkább érzelmileg voltak gyakorló katolikusok. A mennyiség tehát nagyjában ugyanaz maradt, a minőség viszont előnyösen változott s ezt a minőséget veszi észre először az idegen, ha a francia katolicizmussal találkozik.

Megvizsgálják a katolikus cselekvést, az Actio Catholica helyzetét, vagy ahogy mindjárt ki is mondják, krízisét Franciaországban. Éppen a francia A. C. volna hivatva példát adni a világ katolikusainak, ha meg tudná valósítani a katolikus akció ideálját, a jelen világ és a Krisztusban való hit szintézisét, úgy, ahogy azt XI. Pius óhajtotta. Talán világszerte ellenyhult kissé a katolikus akció ellendülete, amelyben a világiak szerepén volt a hangsúly, míg ma a világiak szerepe általában néhány vezetőre és világi apostolra korlátozódik. Ez a helyzet áll a francia katolikus akció terén is, ez krízisének egyik oka. A másik sajátságosan francia: annyira megszokták, hogy az új helyzetek új módszert követelnek, hogy a jól bevált intézményeket sem fejlesztik, ha azok „megöregedtek” (tíz év náluk már az „öregség” jele), hanem erős kritikával sutba dobják és újat kezdenek.

De a cikkírók a krízis mélyebb motívumait is felkutatják. Megemlékeznek arról, hogy a lillei kongresszus, mely elindította a katolikus akciót Franciaországban, leszögezte, hogy a laikus, a világi legyen egészen világi, s a pap legyen egészen pap; munkakörük legyen szétválasztva. Ne akarja a pap azokat a munkaköröket elvégezni, amelyeket a világi is elvégezhet, annál kevésbé, mert hiszen a földi dolgokban való eligazodás a világiaknál egyszerűbb és természetesebb. De ha a keresztény tömegnek nincsen köze az Egyház dolgaihoz, ha a „világi-

ak” mindig csak kis jámbor csoport a plébánia körül, akkor könnyen megtörténik az a szándékbeli elcsuszamlás, hogy „ahelyett, hogy az Egyházat építenénk bele a világba, egy külön keresztény világról álmodozunk”. Talán itt tapintanak a kérdés legmélyére, mert Franciaországban is, másutt is mindig ez a legfőbb probléma: elfogadjuk-e a világot úgy, ahogy van, és abban itt és most próbáljuk-e a lelkekben az Isten országát építeni a jelen lehetőségei között, vagy pedig külön kis keresztény „világot” csinálunk és azzal áztatjuk magunkat, hogy ez már maga a „világ”. „Keresztény emberiséget akarunk ahelyett, hogy a kereszténységet adnánk az embereknek. Kereszténységről beszélünk ahelyett, hogy Egyházat mondanánk. Az emberek építsék meg a maguk világot, nekünk egyetlen feladatunk van: hirdetni a Krisztus evangéliumát, bármilyen világberendezésben”.

De a katolikus gondolatnak magának is megvan bizonyos értelemben a maga krízise — mint ahogy a jelen pillanatban jóformán minden gondolatnak Franciaországban. A Krisztusban való hit ugyan változatlan és időtálló, hanem ha gyakorlati térre tesszük át a tanból folyó elveket, nyomban megmutakoznak a nehézségek. Amikor egy katolikus olyan vezető helyzetbe kerül, ahol intézkednie, parancsolnia kell, akkor kiderül, hogy nem olyan egyszerű a keresztény elvek szerint cselekedni. Mert megvannak az alapelvek, de alkalmazási módjuk nem mindig világos és nem mindig tud érvényre jutni a gyakorlati életben. „Elfelejtettük ezeknek a gyakorlati alapelveknek a keletkezési módját... Amikor az emberi értelem bele akar hatolni a hit tanításába, nincsen más eszköze erre, mint hivatkozni azokra a fogalmakra, melyeket a tapasztalat hoz előbe, — és az Egyház tanítói hivatalának ellenőrzése mellett meg kell keresnie, minő módon szerezheti meg ez az emberi értelem a maga emberi fogalmaival az Igazságot, mely a Kinyilatkoztatásból adódik. Midőn tehát a keresztény azt keresi, hogyan hasznosíthatja a hité-

ből merített alapelveket egy olyan világ kialakítására, melyben Krisztusról tanúságot téve élhet, ne feledje el, hogy amikor hitéből folyó alapelvek megtalálásán fáradozik, benne él abban a világban, amelyben ezeket hirdetni akarja”.

Ez sokak előtt újszerűnek tűnik, pedig nem más, mint Aquinói Szent Tamás klasszikus tanítása. Annai megrendülés után, amit átélünk, nem csodálkozhatunk rajta, hogy a nyugodtabb időkben kidolgozott alapelveket nem alkalmazhatjuk mindenestül jelen helyzetünkben. Ez nem azt jelenti, hogy elveszük őket, hanem azt, hogy megpróbáljuk az új feladat megoldását, a megváltozott életkörülmények s az örök hit szintézisét.

Kettős feladata van ma a keresztény gondolatnak: figyelni a születendő világra és melyíteni a Krisztusban való hitet, mely mindig ugyanaz, — ahogy a Próféták, Apostolok, az Egyházatyák reánk hagyták, ahogy az Egyház őrzi a depositum fidei-t. S, amint az értelem Isten ösztönzésére az idők folyamán mindig növeli ismereténél területét és kimélyíti reflexióit, újra meg kell feszítenie erejét, hogy hite ugyanaz maradjon a változó kifejezések és helyzetek között is.

Maydiou és Serrand szerint az efajta intellektuális munka eléggé pang Franciaországban. Régebben a papság idejének jelentős részét fordította tudományos tevékenységre, most azonban részben a szegénység, részben egyes anti-intellektuális áramlatok, részben a megnövekedett gyakorlati munka akadályozzák az efajta munkát.

A kutatás ennek ellenére is tovább folyik a biblikum, liturgia, Szent Tamás és az Egyházatyák tanulmányozása terén. A merészebb szellemek megkísérelték, hogy a modern tudományos gondolkodás új eredményeivel táplálják a hitből való értelmet, de átfogó eredményre jutni nem sikerült. Egyrészt beleütköztek az integristák gyanakvásába (a cikk írói helytelenítik az integrista elnevezést, mert ezek éppen nem tisztelik a hit integritását, hiszen a hit sajátága, hogy végtelen vál-

tozatban termékenyíti meg az emberi értelmet, nemhogy leszűkítene lehetőségeit, mint ahogy ezt az integristák teszik,) — másrészt pedig bizonyos fokig kompromittáltak törekvéseiket azok a túlmerész újítók, akik változtatás nélkül fogadják az újból mind a jó magot, mind a pelyvát.

Az írók szerint az a kérdés, túljut-e a francia katolicizmus a gondolat birodalmában is a hamis egyensúly holt pontján s megtalálja-e a valóságos egyensúlyt. Ehhez s a tudományos kutatás lehetőségéhez először is kölcsönös bizalom szükséges, mely a helyes kritikát egyáltalán nem zárja ki, „de igazságtalanság és ostobaság, ha gyanúba vesszük valakinek a hitét azért, mert ezt a hitet új nyelven hirdeti. A teológus, aki azt keresi, hogyan fejezze ki korának problémái között a mindenkor változatlan hitet, nemcsak rendithetetlenül bizik abban, hogy az embereknek, akikhez saját nyelvükön igyekszik beszélni, szükségük van Krisztus szavára, hanem az is szilárd meggyőződése, hogy minden felmerülő új kérdésre megvan a válasz ebben az Igazságban, melyet tanít és őriz.” Az újítók viszont figyeljenek a tradíciókat őrző kutatókra, mert hátha igazuk van, az új nyelven előadottakban nem találják meg teljesen azt, ami a régi nyelven előadottakban megvan. Ez a kölcsönös megbecsülés és egymás szempontjainak és eredményeinek ismerete megindíthatná az intellektuális munkát, nem vitatkozásokkal, melyeket a közönség nem ért meg, csak botránkozik rajtuk, hanem megbízható tudományos módszerekkel, különbségeket téve feltevések és bizonyosságok között, s mindent alávetve az Egyház tanítói hivatalának. Sürgős volna ez a munka, hiszen a jelen helyzetben maga a nép veti fel a problémákat, s nem éppen a legkönnyebbeket. A biológiában például nem a tudósokat, hanem a népet érdekli jobban az evolúció problémája. „Ha a katolikus tudósok nem találják meg a módját annak, hogy a teremtés, a bűnbeesés és a megváltás nagy tényeit nekikvaló új nyelven adják a hívek

elé, ezeknek a hite kerülhet veszélybe". Nem teológiai nyelven, hanem a ma nyelvéen kell mindent eléjük tárni. Az örök igazságokat új nyelven eléjük tárni: ez a nagy feladat.

Korunk alapvető kérdése az, meghallja-e a keresztény a világ szavát és meg tudja-e számára ismételni Isten szavát: ezzel a megállapítással fejezi be az említettek mellett a tervszerű pasztoráció időszerű kérdéseit érintő szemléjét a két domonkos szerzetes. Az

Egyház — mondják — nem hanyatlik, fennmaradásának isteni ígérete van, de az egyes országok egyházának virágzása vagy hanyatlása fiaiának erőfeszítéseitől függ. Attól, vajjon tudnak-e, mint az evangéliumi családapa, régi és új kincseket előhozni a család számára. A hitélet világszerte észlelhető elmélyülése, a hívők „minőségének” előnyös változása arra vall, hogy — igen.

S. M.

NŐK A SZENTEK EGYESSÉGÉBEN

Mióta a legújabb kor a társadalom fejlődésének vizsgálatát a tudományok első sorába helyezte, jelentősen megnövekedett az érdeklődés aziránt is, milyen szerep jutott nőknek különböző korok különböző társadalmáiban. A történelemelőtti korszakok rendkívül gyér adatai kevés támpontot adnak a kutatóknak. Ezért a baseli egyetem múlt században élt híres tanárának, Bachofennek és az ugyancsak múlt századbeli amerikai tudósnak, Morgannek megjelent könyvei az anyajogú társadalmakról, csupán feltételezéseknél, hipotéziseknél tekinthetők.

Az ókor bőségesen ránk maradt írásbeli emlékeiből azonban már tudjuk, hogy akkor a nőket alacsonyabbrendű lényeknek tekintették s ennek megfelelően a jogfosztottságnak szinte rabszolgai állapotában éltek. Egyes könyvnyitések — mint például a lányoknak apjuk vagy idősebb fivérük által történő eladását megszüntető soloni törvények, Babylon és Egyiptom bizonyos fokú engedményei — nem változtattak a nők túlnyomó többségének alárendelt helyzetén.

A kereszténység a nő helyzetében is alapvető változást hozott. Jézus egyformán hirdette tanítását férfiaknak és nőknek — „hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” — a kenyérszaporítás alkalmával az apostolok a nőknek is nyújtottak a kenyérből, az első keresztény hitoktatásnál nőket is tanítottak, a tömeges kereszteléseknél nőket is kereszteltek, s az első üldö-

zésektől kezdve nőket is üldöztek.

Maga az Úr Jézus Mária és Márta meglátogatásával, a bűnbánó házasságtörő asszonynak és Mária Magdolnának adott bocsánatával, de mindenekfelett édesanyja, a Boldogságos Szűz iránt tanusított fiúi szeretetével és tiszteletével eléggé kifejezésre juttatta, hogy a nőket a férfiakkal egyenértékűnek tartja és azonos megbecsülését kívánja.

Szent Pál apostol a galatákhöz írott levelében világosan kimondja: „Mert mindnyájan, kik Krisztusra megkeresztelkedtetek, Krisztust öltötté magatokra. Nincs többé zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő; mert ti mindannyian egyek vagytok Krisztus Jézusban.” E szavak félreérthetetlen tanulsága, hogy a férfi és a nő között fennálló nemi különbség nem jelent rangbeli különbséget, a halhatatlan lélek és az istengyermekség méltósága egymás mellé helyezi őket.

Szent Pál azonban nem „feminista”, éppen ezért a férfit teszi meg a családi és egyházi tekintély viselőjének s távolról sem hangsúlyozza túl a nők jogait. Azt mondja: „asszonyok, engedelmessédjétek férjeteleknek”, „nem engedem, hogy az asszony tanítson s a férfi fölé kerekedjék”, „mert nem illik asszonynak beszélni az egyházban.” Sokan ez utóbbi kijelentéseit úgy magyarázták, hogy Pál apostol tulajdonképpen ellenzi a nők cselekvő szereplését. Ez tévedés. Elég térítő útjait tanulmányozni, hogy megláthassuk, mily

nagyrabecsülte mindenkor női munkatársainak segítségét. Az idézeti mondatok az egészen más jelentőségűek. Az első korinthusi levél kijelentéseinek magyarázatát helyi jellegű visszaesszégek adják: az ottani egyházközösségben akkoriban sokan érezték ösztönzést arra, hogy hitükről s az őket eltöltő kegyelmi állapotról tanúságot tegyenek. Előfordult azután, hogy egyes asszonyok visszaeltek ezzel; nem tisztá szándékból, hanem kapzsiságból vagy izgágaságból jövendőlni kezdtek, és ezzel a fiatal egyház rendjét fenyegették. Ellenük írta Szent Pál a sokszor más értelemben idézett sorokat.

Az apostoli küldetést, az „elmenvén tanításokat” parancsát Krisztus elsősorban férfiakra bízta. De már az első századtól kezdve segítettek a nők az apostoli közösségek alapításában. Éppen Szent Pál missziós utazásain állnak sok helyütt asszonyok az új keresztény közösségek bölcsőjénél. Maga Pál apostol használja fel odaadó munkájukat, mint a rómaiakhoz írt leveleiben mondja: „Ajánlom nektek Főbe testvérünket, ki a kenchreai egyház szolgálatában áll, Fogadjátok őt az Úrban úgy, amint szentekhez illik s legyetek segítségére, bármiben van szüksége rátok, mert ő is sokaknak segítségére volt, nekem magamnak is. Köszöntsétek Priszka-t és Akvilát munkatársaimat... Köszöntsétek Mária-t, aki sokat fáradozott értetek... Köszöntsétek Trifénát és Trifó-zát, kik munkálkodnak az Úrban. Köszöntsétek a szeretett Persist, aki sokat fáradozott az Úrban... Köszöntsétek Rufust, a kiválasztottat az Úrban, valamint a nyját, aki nekem is az... Köszöntsétek Nercust és nővérét.”

Elképzelhetjük a felsorolt nők térítő és szervezőmunkájának jelentőségét, ha a dicséretekben fukar Szent Pál így kiemeli nevüket az egész közösség előtt. Könnyen lehetséges, hogy missziós tevékenységük, csendes, kitaró térítésük egyengette az utat Rómában a keresztény tanítás számára és sok olyan családba is utat nyitott Krisztus igéinek,

amely a térítő férfiak részére hozzáférhetetlen maradt volna.

Az apostoli munkálkodásban résztvevő nők között megkülönböztetett hely illeti meg — a rómaiakhoz írott levélben már említett — Priszka-t. Róla Szent Pálon kívül az Apostolok cselekedeteiben is olvashatunk. Három város jelzi tevékenységének útját: Róma, Korintus és Efezus. Priszka születésénél fogva zsidó volt; Kr. u. 52-ig Rómában lakott, mikor azonban Claudius császár rendelete alapján a zsidókat kiutasították, onnét férjével, Akvilával Korintusba költözött. Maga a gondviselés vezette ide: Szent Pál ugyanis második missziós körútján éppen akkoriban érkezett a városba. Miután Priszka és férje ugyanúgy sátorkészítők voltak, mint az apostol, közös kézművességük hamarosan összehozta őket. Szent Pál náluk is lakott és a szövöszék mellett estéknként, munka után beszélt nekik Krisztusról és a kereszténységről, elmondta azt a nekik bizonyára meghekentő sok, új igazságot és tanítást, ami merő ellentéte volt az akkori világ felfogásának. A nagyeszű asszony lelke kitarult a kereszténység előtt s férjével együtt mejtért.

Pál Korintusból Efezusba költözött, erre az útjára már elkísérték Priszka és Akvila, sőt ott ismét együtt dolgoztak és laktak. Most már nem csupán a szövöszék jelentette a közös munkát, hanem a térítői tevékenység is. Különösen Priszka bizonyította be nem egyszer missziós tevékenységre való alkalmasságát. Házuk az efezusi keresztény kolónia középpontja lett, harmadik útja alkalmával Pál két és fél évig lakott náluk s itt írta meg első levelét a korinthusiakhoz.

Priszka és Akvila további munkásságáról csak annyit tudunk, amennyit a rómaiakhoz írt levél mond, amikor is Pál apostol a házaspárt, mint római munkatársait Krisztusban üdvözl, Valószínű tehát, hogy Efezusból visszatértek Rómába és ott hirdették tovább a krisztusi tanítást.

Amikor Szent Pál először lépett Európa földjére, térítő tevékenységének első állomásául Filippit, a macedo-

nial gyarmatot választotta. Legelőször a filippibeli zsidókhoz fordult, felkereste imádkozóhelyüket a Gangites folyó partján — miután csekély számuk miatt még zsinagógájuk sem volt — és itt egy szombati napon mondta el első tanítását Krisztusról. Ez volt az apostol európai földön elhangzott első beszéde. Hallgatói szinte kizárólag nők voltak!

Tanítványa Lukács, az Apostolok cselekedeteinek írója feljegyezte annak a nonek a nevét, aki a további beszédek hatására elsőnek megkeresztelkedett s így az első európai keresztény asszony lett. „A haligtóságban volt egy Lidia a nevű, istentőlő bíborás asszony Tiatira városából, kinek az Ur megnyitotta a szívét, hogy figyelmezen azokra, amiket Pál mond vala.” Lidia tehát nem Filippiből, hanem Tiatira városából való volt s eredetileg nem is zsidó hitű, hanem pogány. A magasabbrendű hit utáni vágya vitte Izrael népe közé és vallásuk közösségébe. Szent Pál beszédei végre megnyitották előtte azt a szellemi világot, amelyet mindaddig hiába keresett. „Miután ő és háznépe megkeresztelkedett, könyörgött mondván: ha úgy ítélték rólam, hogy hűséges vagyok az Úrhoz, térjetekek be házamba és maradjatok ott. Erővel rá is vett minket.”

Ezekkel a szavakkal ajánlotta fel házát imádsághelyül az ujonnan megkeresztelteknek, akik nyilvánvalóan nem akartak már régi, zsidó imahelyükön imádkozni. Lidia jómódú nő lehetett, mert tágas házához egy nagy terem is tartozott. Itt gyűltek össze a filippibeli első keresztények, hogy hallgassák Pál apostolt, együtt imádkozzanak és közösen végezzék a kenyértörést. Nagy jelentőségű esemény, mert Európában ez a ház jelentette az első kápolnát, ha csupán szükségmegoldás volt is. Itt tartottak tehát Európában először falakkal körülvett helyen, zárt ajtók mögött liturgikus istentiszteletet.

Nemsokára azonban bevádolták Filippiben a keresztényeket, hogy „zavart keltenek városunkban és olyan életmódot hirdetnek, melyet nekünk

nem szabad elfogadnunk, sem cselekedtben követnünk, mivel rómaiak vagyunk.” Pált és munkatársait bebörtönözték. A keresztények azonban továbbra is Lidia házában tartották vallásos összejöveteleiket. Később, mikor Pált és munkatársait egy földrengés és a megierő börtönőr kiszabadította a fogságból, „betértek Lidiához s miután itaták a testvéreket és megvigasztalták őket, útra keltek.” Lidia később vértanúhalált halt.

Jámbor keresztény asszonyok már korábban és másutt is felajánlották házukat az imádság helyéül, így például Szent Márk evangélista anyja Jeruzsálemben. Miként Pál Filippiben, úgy Péter apostol Jeruzsálemben csodálatos módon szabadult ki börtönéből és azonnal Mária házába sietett, „hol sokan voltak egybegyűlve és imádkoztak” az apostol megmeneküléséért. Az apostol kopogtatására „...egy Rodé nevű szolgáló jött ki hallgatózni. S amint megismerte Péter szavát, örömeiben nem nyitotta ki az ajtót, hanem befuta és jelenté, hogy Péter áll az ajtó előtt. Azok azonban rászóltak: elment az eszed! De ő erősítette, hogy bizony úgy van... Mikor azután végre ajtót nyitottak, meglátták és elcsodálkoztak.”

Péter beszélt az egybegyűltekhez, elbűcsűzözt tőlük, s áldását adva eltávozott. Ez az áldás volt az utolsó, melyet Ázsia földjén adott.

Bizonyos, hogy mind a filippibeli Lidia, mind a jeruzsálemi Mária igyekeztek házuk termét mentől szebben felékesíteni szőnyegekkel, finom szövetekkel, virággal, hogy méltóvá tegyék a szent cselekményekhez. Lidia, aki bíborás volt, bizonyára legdrágább kincseit kereste elő szekrényéből és ládáiból, hogy az asztalt, melyen a kenyértörést végezték, fejedelmi bíborral ékesítse. Drága szövetéből készülték az első egyházi ruhák is. Amikor az ószövetség szent sátrát, — Krisztus eucharisztikus sátrának, a tabernakulumnak előfutárát — felállították és berendezték, a nők ügyessége és hűsége segítette a férfiakat ebben a munkában. Odaadták finom

edényeiket, ékszereiket; a szükséges ruhákat és terítőket saját kezükkel varrták és hímézték. Öszövétségi testvéreiktől átvették ezt a munkát az Új-szövétség asszonyai is, hogy századokkal később a középkor női klastromai folytassák a csodálatos szépségű olfőrtéríték és egyházi ruhák készítését.

Az ősegyház életéből még egy nő nevét őrizte meg számunkra az Apostolok cselekedeteinek írója. Ez a nő Joppe, a mai Jaffa városának keresztény közösségében a szegények és özvegyek jötevője volt. Nem szavakkal hirdette az Igét, hanem csendben végzett jócselekedetekkel, alázatos szegénygondozó munkával. A soknyelvű ókori kikötőváros néne két néven ismerte, a zsidók a héber Tabita, a görögök Dorkas néven.

Életéről az Apostolok cselekedeteinek könyve röviden emlékezik meg: „Joppeban pedig egy nőtanítvány vala, a neve Tabita, ami fordításban Dorkasnak hangzik. Ez teljességgel jócselekedetekre és alázatosságra adta vala magát.” Szerény elvonultságban töltötte életét: sorsának nagy eseménye akkor játszódott le, mikor márok története befejeződik: halála után. Ez pedig így történt: Tabita holtteste házának emeleti szobájában feküdt kiterítve. A síratóasszonyok elnyujtott, keleti gyászénekeiket hol rikoltó, hol panaszos hangja betöltötte a házat és kihallatszott az utcára. Két-három fuvolás kísérette síratóénekeiket, mert a Talmud előírása szerint még a szegény ember ravatala mellett is kell legalább két fuvolásnak lennie, hogy teljes legyen a gyászszertartás. A fuvola akkor ugyanúgy hozzá tartozott a halál körüli szertartáshoz, mint ma a lélekharang. Tabita ugyan keresztény nő volt, a fiatal kereszténység azonban tiszteletben tartotta a nép begyökeresedett helyi szokásait.

A nyász napján érkezett híre annak, hogy Péter apostol Liddába érkezett, amely város mindössze három órányira feküdt Joppától. A tanítványok tehát „két férfit küldének hozzá és kérték: Ne késlekedjél hozzánk jön-

ni. Péter erre útrakelt és elment velük. Midőn megérkeztek, felvezették őt a felső terembe: s az özvegyek mind körülvették őt sirva és mutogatva a köntösöket és ruhákat, miket Dorkas készített nekik.” Péter apostol Mesterének példáját követve nem akart látványos csodát tenni, ezért mindenkit kiküldött a szobából, térdre borult és buzgóan fohászkodott az Úrhoz, kölcsönözze neki isteni erejét, hogy a csodát véghezvihesse és ezt a jötevő asszonyt feltámaszthassa. „Majd a holttesthez fordulva szóla: Tabita kumil! Tabita kelj föl! Erre az felnyitá szemét s meglátva Pétert, felült. Ő meg kezét nyujtá neki és felsegíté. Azután oda szólítá a szenteket és az özvegyeket s hemutató őt nekik élve.”

Az ősegyház tevékeny asszonyain kívül az egyház történetirői sok nőnek jegyezték fel a nevét, akik írásaiikkal, beszédeikkal és tanításaiikkal a kereszténység térhódítását előmozdították. Számuk oly nagy, hogy felsorolásuk szinte lehetetlen. Meg kell elégednünk a legkiválóbbak ismertetésével.

Szent Hildegard, a Mainz melletti Rupertberg kolostorának apátnője messze földön híressé vált látomásai és bölcsessége folytán uralkodók és főurak kérték tanácsát. Hátrahagyott művei jelentős értékek, különösen a dogmák általános magyarázata, mely „Scivias” és elmélkedése az „erkölcsről”, mely „Liber vitae meritorium” címmel jelent meg. Korának tudását messze túlhaladja tudományos műve, a „Liber divinatorum operum”. Az Egyház akkor nem hagyta jóvá tudományos megállapításait, bárha azok, mint egész munkássága is, a katolikus hagyományok folyamát követik. 1179-ben halt meg.

Nagy Szent Gertrudunk, a női ciszterciá rend tagjának lelki fejlődésére Szent Bernát volt a legnagyobb hatással. Írásaiiban gyakran említi nevét, de sokszor utal Szent Agostóra és Nagy Szent Gerqelyre is. A kiváló szónoki képességekkel megáldott nő nagy hatással buzdította apácatestvéreit és világi környezetét a tökéletes életre. Két könyv maradt utána, a

„Lelki gyakorlatok” és a „Megismerések”, ez utóbbinak eredeti címe „Legatus divinae pietatis”. (Az isteni szeretet követe.) A XIII. században élt s a XIV. század második évében halt meg.

Foligno-i Szent Angéla Szent Gertrud kortársa volt. Fiatalságában a korabeli előkelő és gazdag nők életét élte. Férjének és gyermekének tragikus halála után Istenhez fordult, bűnbánatot tartott, elmélkedett, majd belépett a foligno-i ferencesek harmadrendjébe. Híressé vált könyvéről ismerik, mely egyúttal önéletrajz is: „Látomások”. Megkapóan írja le az isteni kegyelem működését és Krisztus szenvedéseit.

Magdeburgi Szent Mechtild (+1280) a Szent Szivnek volt különös tisztelője, „Az Isten világossága” című könyvében hagyta az utókorra vallási gondolatait és elmélkedéseit.

Szent Brigitta, a XIV. századi Svédország nagy szentje, királyi családból származott. Többgyermekes családjában volt, özvegyiségére visszavonult a világtól, zárdát alapított, ahol a cisztercita rend szabályai szerint élt szerzetesnővéreivel. Sokat fáradozott, hogy a pápákat rábírja udvaruk megreformálására és az Avignonból Rómába való visszatérésre. Híressé „Revelációk” című könyve tette, melyben Krisztus szenvedéseiről és a Szűzanyáról közöl gyönyörű elmélkedéseket.

Sziena-i Szent Katalint, Brigitta kortársát gyermekkorában érte a kegyelem hívó szava, szüzességi fogadalmat tett és tizenhatéves korában belépett a domonkosok harmadrendjébe. Kevés nő emelkedett a lelki élet oly magas csúcsára, mint ő. Alig huszonhárom éves korában már kiterjedt apostoli munkálkodást fejt ki: tökéletes életre buzdítja az embereket, térít és igyekszik szavainak erejével meggyőzni az Egyház előjáróit, hogy a fellépő hibákat megfelelő reformok segítségével küszöböljék ki. Írásai is életének e két nagy célját tükrözik: a lelkek megmentésére és az egyházi reformra irányuló törekvéseit. „Dialogu-

sok” című könyvében Istennel társalog. Kifejti, hogy Isten és saját magunk alapos ismerete minden tökéletesség kiinduló pontja. Írásain érezhető rendje, a domonkosok lelkiségének hatása, az ő életműve viszont rendjének szellemére hatott.

Amikor a protestantizmus elleni vallási és szellemi küzdelemnek és az aszketika megújításának nagy szentje, Loyulai Ignác meghalt, a Gondviselés már előkészítette hivatására a misztika megújítóját, Nagy Szent Terézt.

1515-ben született és a század közepe utáni években indult el óriási lépésekkel a tökéletesség útján. Ekkor már huszonegy éve apáca. Lelke telve Krisztus követésének őszinte vágyával és Isten iránti szeretettel. Most aztán mindez cselekvő erejűvé, modern kifejezéssel dinamikussá válik benne. Az elvonultan imádkozó apácában ez a változás nem lassú fejlődés eredménye volt, hanem a rááradó kegyelem hatására villámszerű hirtelenséggel ment végbe. Ettől fogva fáradhatatlanul prédikál, térít, ír. Reformját is ezért hajtja végre, hogy a kiválasztott lelkek mind közelebb emelkedhessenek Istenhez. Életének utolsó tíz évét már a hősi szentség állapotában tölti és csodálatos bölcseséggel egyesíti a szemlélődő meg a cselekvő életet. Hatása már életében megmutatkozik. Gyóntatói és tanácsadói — Ibanez, Bannez, Garcia dominikánus, Balthazar Alvarez, Borgia Szent Ferenc jezsuita atyák, Alcantari Szent Péter és mások — legalább annyi lelki-szellemi kincsot kaptak tőle, mint amennyit adtak neki. 1562-ben alapította Avilában az első női sarutlan karmelita zárdát. Művei: önéletrajza, „A tökéletesség útja”, „A belső várkastély” és „Az alapítások könyve” túlélték őt és több nemzedéknek közvetítették mondanivalóját.

Kis Szent Teréz a ma szentje. A kis dolgokban gyakorolt tökéletesség hősi fokra emelésének, a hétköznapiak malomkövei között őrlődő modern embernek példamutatója, a szenvedések nagy elfogadója. Írásaiban is ezt hirdeti: a kötelezettség teljesítést, bátor ál-

doztavállalást, állandó megújulást a szentáldozásban, a szellem és lélek gyermeki tisztaságban való megőrzését. Tanításainak eredményképpen korunk egyik leleterjedtében tisztelt és leginkább megértett szentje lett. Tudós teológusok vizsgálják és magyarázzák ennek a szerény és halk karmelita apácának életművét. Ötvennégy évvel ezelőtt halt meg. 1932-ben az azóta elhunyt Suhard bíboros, akkor Bayeux püspöke indítványára szerzetesek, világi papok, hittudósok jöttek össze Párisban, hogy négy napon keresztül magyarázzák Kis Szent Teréz ta-

nitását. Az elhangzott előadásokat öszszegyűjtötték és az „Études Carmelitaines” sorozatban kiadták, hogy még közelebb vigyék Lisieuxi Szent Teréz lelkét a mai emberekhez.

Az ősegyház asszonyaitól a mai Egyház női segítőinek munkásságáig hosszú az út. Minden kor a maga sajátos követelményeit és különleges feladatait tárta elébük. A nők mindig megértették a hívást, az isteni kegyeleni pedig megadta számukra a szükséges erőt és bölcseséget.

H a l á s z A l e x a n d r a

A DÉLAFRIKAI FAJI KÉRDÉS ÉS A KATOLIKUSOK

Az elmúlt évek során katolikus oldalról a megnyilatkozások egész sora hangzott el azzal a faji politikával kapcsolatban, amelyet a Délafrikai Unió kormánya, dr. Malan vezetésével kezdeményezett és amely minden gondolkodó embert és főként minden keresztényt felháborodással kell, hogy eltöltjön. A katolikus püspökök és az oekumenikus tanácsban képviselt protestáns egyházak is hangot adtak tiltakozásuknak ezzel a politikával szemben, sajnos azonban mindeddig ez csak keveset használt. Ennek az a legfőbb oka, hogy a Dél-Afrikában élő fehérek nagy többsége nem tette magáévá a tiltakozásokat, mert nem hajlandó lemondani azokról az előnyökről, amelyek fekete bőrű honfitársainak tökéletes jogfosztottságából rája nézve származnak.

Vannak persze szépszámmal kivételek is. Így még ez év februárjában történt, hogy a Transvaal-i tartományban, Middelburg városkában templomot szenteltek a bennszülöttek részére és a szertartáson nagyszámban vettek részt a fehér katolikusok is és ugyanott az úrnapi körmeneteken is az elmúlt években rendszeresen együtt

vettek részt a mindenféle fajtájú katolikusok. Ugyanúgy protestáns részről is történtek kezdeményezések a faji választófalak lebontására. Így például a holland református egyház híveinek egy csoportja kilépett Malan doktor soraiból és egy új kálvinista egyházat alapított, miután nem volt hajlandó a kormánynak és eddigi egyházának politikájában közreműködni. Ez a csoport arra törekszik, hogy fehéreket és színeseket a legteljesebb faji egyenlőség szellemében fogjon össze.

E bátor kezdeményezések ellenére is a délafrikai feketék helyzete változatlanul vigasztalan, az emberi méltóságot megcsúfoló délafrikai faji törvényhozás következtében. Erről tanúskodik a The Universe című katolikus lap tudósítójának, Monica Whatley-nak a lapban megjelent beszámolója is. Az újságíró nő beutazta a Délafrikai Unió egész területét, sokakkal beszélt, fehérekkel és feketékkel egyaránt és az ilyen módon összegyűjtött tapasztalataiból azt a következtetést vonja le, hogy ezek a felháborító viszonyok, ha csak sürgősen meg nem változtatják őket, szörnyű vérfürdőben fognak végződni. Két és fél milliónyi fehér párat-

lan jóléte olyan igazságtalan ellentétben van a számukra dolgozó nyolc millió, teljesen jogfosztott fekete nyomorúságával, hogy a keresztény lelki ismeret nem maradhat néma ezzel az állapottal szemben.

Kiderül a tudósításból, hogy a délafrikai fehérek életszínvonala magasabb, mint bárhol a világon, valamennyinek csinos háza, saját autója van, kitűnően esznek és isznak. A legjobb iskolák csak az ő gyermekeik rendelkezésére állanak és az élvezetek, a szórakozások minden lehetősége nyitva áll számukra.

Velük szemben a feketék a legszörnyűbb fizikai nyomorban élnek. Országuk területének 83%-ától fosztották meg őket, noha majdnem négyszer annyian vannak, mint a fehérek. Saját földjükből így képtelenek megélni és kénytelenek a fehéreknek dolgozni. Ez a munka részben a fehérek földjein folyik, ott azonban olyan rosszul bánnak velük, hogy mindinkább elmenekülnek ettől a munkától és ekkor a bánya az egyetlen lehetőség nyomorúságos kényerük megszerzésére. A bányák körül a számukra kiutalt szűk táborokban összezsúfoltan élnek leírhatatlan piszokban és a legegészségtelenebb viszonyok között. A gyermekhalandóság igen nagy. És ebben a napsütötte országban, ahol a fehérek között kisebb arányú a tüdővésztes halálozás, mint bárhol másutt a világon, a feketék soraiban nagyobb arányban pusztít, mint a világ bármely zsúffolt ipari nagyvárosában. A kormány semmit sem tesz ezeknek a viszonyoknak megjavítására. A néhány kórház, amelyet a feketék is használhatnak, semmiképp sem elegendő és épp oly kevésbé felelnek meg a szükségleteknek a feketék rendelkezésére álló iskolák. Azok az új intézkedések pedig, amelyeket Malan doktor a legutóbb javasolt, még tovább fokozhatják a nyomorúságot. Miután a feketék még min-

dig inkább a bányákban dolgoznak, mint a fehérek földjein, ez utóbbiaknál fokozódó munkaerőhiány mutatkozik. Malan most olyan megoldást javasol, amely egy időben egy másik súlyos problémáját is megoldaná. Az elmúlt év során a börtönbüntetések száma 7.000-re emelkedett, míg a börtönökben csak 700 személy számára volt hely. A farmereket most felhatalmazták, hogy saját börtönöket építsenek, amelyek révén korlátlan számban biztosíthatnak a maguk számára büntetésüket kitöltő munkaerőket. Az állam így megtakarítja az új börtönök építésének költségeit, másrészt azonban a farmerek sem járnak rosszul, mert hiszen az ilyen módon biztosított rabszolgák a börtön építésének költségein kívül semmibe sem kerülnek. Általuk viszont a szabad fekete munkások bére még jobban leszorítható lenne.

Míg a földek elvétele a feketék jelen életét teszi nyomorúságossá, a jövő szempontjából a legsúlyosabb, hogy az állam megfosztja őket a megfelelő iskolai kiképzés lehetőségeitől. A kormány azt állítja, hogy a feketéknek azért nem adhat politikai jogokat, mert analfabéták és szellemileg elmaradottak. A maga részéről azonban mindent megtesz, hogy ebben az állapotban meg is tartsa őket. Monica Whaley-nek az volt a benyomása, hogy bár az egész világot beutazta, sehol nem tapasztalt olyan kultúréséget, mint Délafrika feketéi között. Hiszen a műveltség az életben való boldogulásukat is megkönnyítené. A Port-Elizabeth-i püspök elmondotta neki, hogy a katolikus iskolákban boldogan felvénnek a bennszülött gyermekeket, minden ilyen kezdeményezéssel szemben azonban a fehér közönség mond csődöt, mert azok gyermekeiket azonnal kiveszik az iskolából, ha oda egy színeset felvesznek. Ez pedig létalapjá-

ban renditené meg az iskolákat. Az eredmény viszont az, hogy a feketéknek legfeljebb 5%-a tud írni és olvasni.

A katolikus egyház püspökei, papjai és szerzetesnői, valamint egy még csak most magára ébredő szellemi elit felveszi a harcot ezekkel a szörnyű igazságtalanságokkal szemben. Viszont ma még ezzel sokat kockáztatnak, miután a hívek nagyobbik fele nem tart velük.

Monica Whatley felteszi a kérdést: vajjon teljesen elvakultak-e a kor-

mányzó tényezők? Nem kellene-e legalább a keresztényeknek jobb belátásra térniök és meghallaniok lelkiismeretük szemrehányásait? A Mindenható bölcseségének megsértése szerinte, ha a keresztény a más színű emberben nem ismeri fel testvérét, mert hiszen Isten az, aki az embereket különböző színűekre teremtette és „Isten egyetemes atyaságát minden alkalommal tagadásba vesszük, ha egy nem európai gyermektől a műveltséget és egy nem európai néptől az igazságot megtagadjuk” — fejezi be az ujságíró.

„ARS SACRA“

A francia Szavója magasbanyúló havasi fennsíkján áttetsző arcú tüdőbetegek néznek ki Plateau d'Assy-n a napsütésbe. Közel a szanatóriumhoz néhány esztendeje templom épült: ez a rusztikus, helyszínen bányászott zöldesszürke kövekből s fából szerkesztett egyszerű istenháza — Notre Dame de Toute Grâce a neve — ma már a francia keresztény művészet megújulásának szempontjából talán a legérdekesebb, legizgalmasabb állomás.

A szanatórium lelkésze — Jean Devémy — alig egy évtizeddel ezelőtt — úgyszólván a semmiből — szerezte össze a legszükségesebbet, hogy egyszerű anyagokból, de a hely szellemének bámulatos átérzésével megszülethessék ez az arányaiban inkább északi fatemplomokra emlékeztető istenháza: a modern francia egyház-művészet különös múzeuma. A művészek, akik Devémy kanonok hívó szavára eljöttek Assy-ba, hogy ecsetjükkel, vésőjükkel s művészetük más, változatos szerszámával tegyenek hitet művészetük vallásos hagyományai mellett — nagy, heroikus nemzetségi óriásai, egyikük-másikuk már a fran-

cia művészetre oly jellemző termékeny — aggastyán-sorban. Georges Rouault, a mai Franciaország egyik legnagyobb hírű festője volt az úttörő: Szent Veronikája után vállalta a templom üveglakalainak egyrészét is s így készült el Krisztus Megkorbancsoltatása — ez az egyszerű eszközeiben végtelenül megható, tragikus átélésű üvegfestmény. Rouault után Matisse jelentkezett: Picasso után talán ő a legismertebb bajnoka a századeleji nagy festői forradalomnak, közel a nyolcvanhoz, Matisse, aki most fejezi be az életművéként emlegetett veneciai kápolna kifestését — eljött Assy-ba, hogy megajándékozza Devémy páter birodalmát Szent Domokos képmásával. Korban valamennyiük között talán Bonnard, az impreszionista művészet ez utolsó, még életben lévő nagy alakja jár elől. Ő Szent Ferenc képét készítette el, csodálatos, plasztikus egyszerűséggel. Akik ismerik az utolsó évtizedek francia művészeti világát, azok előtt nem kell bemutatni a nyugtalan Braque-ot s a színpompás, melankolikus Chagalle-t. Braque itt az ötvös-szobrász ha-

tárvonalán jár: a tabernákulum bronz-
ajtáját cizellálta — különös festői lá-
tással s misztikus szimbolikával, mely-
ben a Hal-jelkép dominál.

Még két nevet említünk meg, akik
szélesebb részt kértek a templom kül-
ső dekorációjában: Lurçat, a legna-
gyobb szőnyeg- és gobelin-tervező élete
egyik legnagyobb feladatát valósíthatta
meg itt ötvennégy négyzetméteres,
egész falat elborító hatalmas expressio-
nista szőnyegével s a nagy homlokzati
mozaik Léger műve... Talán még
annyit jegyzünk hozzá, hogy a tem-
plom művészi kiképzésének mentora a
francia L'Art Sacré e szerkesztője,
Couturier dominikánus atya.

Csak éppen elgondolkodtató, hogy

azok, akik életművük summájaként egy-
egy darabot letesznek az Assy-i kis-
templomba — a század nagy művészeti
forradalmának hány különféle világtá-
járól érkeztek ide. Cézanne árnyéka,
a kubizmus hajnalhasadása, az egykori
„fauve”-ok forradalma, Chagalle getto-
sorozatai, Matisse monumentális pla-
kátvilága után, a félelmes újítók, az
expresszió megteremtői, az impresszi-
onista festészet utolsó nagy figurái,
mind idetaláltak a téli napfénybe, Ke-
gyelmes Miasszonyunk templomába,
hogy a világ talán egyedülálló kis
múzeumává avassák a gyógyuló bete-
gek e csendes, havasi otthonát.

O. F. V.

Felelős szerkesztő és kiadó: Sik Sándor.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Többeknek. — A hazugság kérdésében e helyen ismertetett álláspontunk szabatosan a katolikus tanítás álláspontja, azért nincs mit enyhíteni rajta. Bűn ugyan minden hazugság, a szükségből mondott hazugság is az, de nem súlyos bűn. Minél súlyosabb volt a lelki konfliktus, és minél végzetesebb következményekkel járt volna az igazlelkűséghez való ragaszkodás, annál kisebb bűn volt az a hazugság. Esetleg nem is volt nagyobb azoknál a bocsánatos bűnöknel, amilyenek komolyabb lelki élet mellett is elő-előfordulnak (egy-egy kisebb dicsekvés, hiúság, kíváncsiskodás, egy kis érzékenykedés). De egészen büntelenné nem csökken, ha egyáltalában beszámítható volt a cselekedet. Ha valaki ezt az elbírálást is keménynek érzi, gondolja meg: a szükség esetén használt hazugság büntelenné nyilvánítása nem oda vezetne-e, hogy sokan komoly szükség esetén kívül is nyugodt lelkiismerettel folyamodnának hazugságokhoz? Nem szabad azonban felejtetni Szt. Agoston szavát: „Csak az igazat beszéljük, de nem vagyunk kötelesek minden igazat elmondani”. Egyébként „a hazug állapota főként azért szomorú, mert utóbb már saját magának is hazudik, elzárja lelkét a reális élet és az önismeret elől”. (Schütz.)

H. H. — A hazugság egyetemes tilalma, éppen mert egyetemes, az orvosra is vonatkozik. Ez még korántsem jelenti azt, hogy az igazság nevében adja föl orvosi tartózkodását, vagy hogy aggodalmait ne lenne szabad a beteg előtt elhallgatni, még ha nyíltsága maradék kis önbizalmától fosztaná is meg a beteget. Erről szó sincs! Mért kellene az orvosnak a beteg előtt hangosan gondolkodnia? Hogy a beteg kérdezősködésére hogyan fog az igazság sérélmé nélkül, de egyúttal a beteg érdekeinek megfelelően válaszolni, azt szaktudása és lelkiismerete fogja neki esetenként megmondani. Gyakorlata és szeretete még reménytelennek minősülő esetekben is meg fogja találni a megfelelő felvilágosító és bátorító szavakat anélkül, hogy hazugságra szorulna. Már F. W. Foerster rámutatott arra, hogy a hazugságnak beteggel szemben való elvi megengedettsége milyen romboló bizalmatlanságot ültetne sok súlyos, sőt nem is annyira súlyos beteg szívébe. És mindenkire lesújtó volna az a gondolat, hogy ha egyszer komolyan megbetegszünk, kíméletből bezárul a világ körülöttünk és vége az őszinte szónak. A beteg jó megfigyelő, hamarosan észreveszi a jószándékú ámitást és nyugtalansága csak növekszik. Az ember — a beteg is — az igazságra van teremtve és az evangélium szerint „az igazság fog benneteket megszabadítani”.

K. F. — Rosszul tudta. Mi nem vagyunk idealisták, ahogy idealista Hume vagy Berkeley vagy Fichte, Schelling, Hegel. Mi a világot nem tartjuk az ember gondolatának, sem Isten pusztán Benne maradó gondolatának, hanem tőlünk függetlenül meglévő és Istentől különböző valóságnak. Mi tehát realisták vagyunk. Valljuk, hogy van világ. — Az más kérdés, hogy mi a világot nem tekintjük magától-valónak, hanem mástól-valónak, tehát teremtménynek. Csak Isten magától való, minden más Tőle való.

UJ ORGONÁK

építését és mindenféle javítást vállal

BUDAPEST, XVI, FÜREDI-U. 41. — Telefon 297-123

Rieger Ottó
ORGONAGYÁR

D. I. Budapest. — „Istenhívő ember vagyok — olvassuk levelében —, másrészt azonban mint fizikus arra a feltevésre hajlok, hogy az anyag örök. Hogyan lehetne istenhitemet összehangolni e tudományos felfogással?” — Az anyag örök, ezt a tételt a keresztény hittel nem lehet összehangolni, de az istenhittel nincs ellentétben. Gondoljon csak az ókori nagykulturájú népek fiaira, köztük Platonra és Aristotelésre. Ők szintén azt vallották, hogy az anyag örök, mégis hittek Istenben. Abból a meggyőződésből, hogy az anyag örök, nem következik az, hogy nincs Isten. Többet mondunk: még az sem következik belőle, hogy Isten nem Teremtője, hanem csak Alakítója az anyagnak. Aqu. Sz. Tamás szerint, ha nem tudnók a kinyilatkoztatásból, hogy az anyag időben kezdődött, az anyag akkor is teremtmény volna. Ahogy (ez a hasonlat tőlünk ered) a mozivásznon öröktől fogva volna mozgókép, ha egy vetítógép öröktől fogva működne, de a mozgókép így is másodlagos, függő valami volna, vetítmény s ugyanúgy az anyag is csak azért volna örök, mert Isten öröktől fogva teremtené, de az anyag így is másodlagos, függő létező volna, azaz teremtmény.

T. Sz. — Igaz-e, hogy a kereszténység ellensége a gépnek? — Nem igaz. A gép eszköz, amelynek birtokában könnyebb a munka, nagyobb az eredmény, jobb a minőség, egyenletesebb a termék, géppel nélküle egyszerűen lehetetlen vállalkozások is megoldhatók. Őt határozott előny. Van-e közöttük egy is, amely erkölcsi parancsba ütköznék? De vannak a gépi munkának hátrányai is. Nevezetesen: az ember szolgálja ki a gépet, engedelmesen elfogadva a gép ritmusát, — a gép tipizál, uniformizál munkást, gyártmányt egyaránt, — a gép olyan gyilkos fegyvereket produkált, melyeknek hatása azelőtt elképzelhetetlen volt. Amint azonban a jó cél nem szentesíti az önmagában rossz eszközt, ugyanúgy nem marasztalja el a gonosz cél azt az eszközt, mely magában véve közömbös. A gép pedig az. A gép csak lehetőség, amelyet az ember állít jó vagy rossz cél szolgálatába. A keresztényül gondolkodó kezében a gép termelőeszköz a több kenyér, a jobb munka szolgálatában — lehetőség arra, hogy mindenki többet olvasson, jobb zenét halljon, mélyebb személyi kulturát alakíthasson ki, hogy a családanya visszatérhessen gyermekei körébe. — De van a gépnek egy harmadik, még eddig nem eléggé méltányolt hivatása is. A tudományos műszerek hallatlan tökéletesedése új utakat nyitott a megismerés számára. Az alkalmazott tudományoknak szükségszerű fellendülése műszaki egyetemeket igényel. A gőzgép feltalálását nyomon követte a műegyetemek keletkezése. És végül: a gépek megtervezése és megalkotása nyitotta meg az ember szemét a teremtés technológiájának meglátására. A műszakilag csiszolt elme nehezen fogadja be az állati és növényi „gépek” maguktól való fejlődését. A szerves világ tervező és alkotó Mérnökének arca többet vetit elénk a láthatatlan Teremtő képéből, mint az „Első mozgatónak” hideg és elvont fonségű fogalmát.